

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

א) שנת קמו. עירובין לה. [מוספתא לשנת פט"ו].
 ב) [לקמן לג.] שנת [סח:]:
 ג) קד: קמו. ע"ש.
 ד) מוספתא דכלים פ"ג, (ד) ע"ד פ"ב מ"ה ע"ש.
 ה) גרמות כו: ו' ע"י חיי"ט ספ"ד דכלים, (ז) ע"י חולין דף כה.
 ח) זבחים פרשתא ג ה"ב, (ט) [דף לט:]: (י) שבת נח., (כ) גמורה כהניס ע"י רש"י ויקרא עו יב (ל) [פולין קד: וע"י חוס' שנת פד: ד"ה שטוריס ורש"י שם ד"ה דין ועד רש"י ז"ק כה: ד"ה ספין]. (מ) [גיטין סא:]: (נ) [גדה דף ה:].

גליון הש"ס

גמ' ארי"ו ר' מאיר היא. ע"י ר"ש פ"ב מ"ד דכלים:

ליקוטי רש"י

ואין מסיקין בשברי כלים. ששצרו חוץ להו לכו נולד [שבת קמג.]. א"אוריין. כללים [שם קמז:]. א"אוריין. נכנס להיע מתמת חוס בית המרקח ולא נמן עליו מ"ס [ברכות כו:].

הנהרות וצינונים

א) יש להוסיף אשנים (יעב"ץ, וכו' בכתי' ובמשניות ונגמ' לקמן):
 ב) רבי יהודה (חשק שלמה, וכו' בכתי' ובתוספתא דכלים ובראשונים, וע"י צ"ח): ג) בכתי' למאי חזי, חזי לקבולי, וכו' ב"רש"י: ד) בכתי' למאי חזי, חזי לקבולי: ה) יש להוסיף וכו' (ב"ש): ו) צ"ל דבני ט"ט צ"ל גידו ותבת "נמי" ט"ס (רש"י): ז) בדפוס איתא בין מ"ב בין אור, וכן העתיק התי"ט ספ"ד דכלים וע"י שם, בתוספות אנשי שם, ורש"י כאן: ח) [בבבא בתבי' ופ"י הרש"י (גליון): ט) יותר נכון לגרוס שריפתו וכן לקמן עוד ג"פ רק קשה להגיה כ"כ (ב"ש): י) נצ"ל אשתו גדה, וכו' בגמ' שם (באה"מ):

לעזי רש"י

קרויין"ץ. פירוש נר של חרס (רש"י לעיל דף כז ע"א וסוה דף כט ע"א ד"ה שגא וע"י רש"י פסחים דף יא ע"א ד"ה כל נר):

הוא דאמר כי האי תנא. שמואל דאמר לעיל דאפי' ציו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי צחותמות שבקרקע דאפילו ציו"ט אין מפקיע: תרצת לך רישא. דמלתא דשמואל צחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא: סיפא קשיא. דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחומך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אצל לא מפקיע ולא חומך: הא מני רבי נחמיה היא. כלומר לעולם מותר להפקיע ולחנות דאין זהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אס' יכול להפקיע ולנתק צידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר צערוצין (דף לה.) אפי' תרוד ופילו טלית אין ניטלין אלא לזורך תשמיש שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות וזהו לא סבירא ליה לשמואל כוותיה: אי הכי דרבי נחמיה היא: שבות שבת. דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כשגל שבת: מסיקין בכלים. דצני טלטול נמי"י מניחו ומטלטלן נמי להסיקין: ואין מסיקין בשברי כלים. ששצרו ציו"ט דהשתא לא חזו לטלטול ואי משום דחזו להסקה אמתול לא להכי קיימי: מסיקין בין בכלים בו. דלית להו מוקשה: אין מסיקין א"א בכלים. דאין ניטלין אלא לזורך תשמישן וכ"ש שצברי כלים דנולד הוא והא רבי נחמיה היא ומלעיתא ר"ש וקמיימת רבי יהודה וש"מ ציו"ט א"ר נחמיה דהא הסקה ציו"ט קאי: תרי תנאי. חד אמר שני ליה שבות שבת משצת ציו"ט וחד אמר לא שני ליה: **מתני' אין פוחתין את הגר. ליטול אחד מן הצלים של יוצר ולתחוב אגרופו לתוכו לחקוק נר קרויין"ל צלנו מפני שעושה כלי:** ואין עושין פחמין.

אין פוחתין את הגר. פירש רש"י ליטול אחד מן הגולמים של יוצר ולתחוב אגרופו לתוכו ולחקוק נר שעושה כלי ותימה א"כ פשיטא דאסור דאפילו אין עושה כלי גמור מ"מ אסור להתחיל את הכלי וע"ק מאי קא אמר עלה בגמרא מאימתי מקבלין טומאה משעה שנגמרה מלאכתן הואיל והוי כלי והא כיון דהוי קודם אפיייתו^א צמור אס' קן הוי כלי אדמה וכלי אדמה אין מקבלין טומאה^ב לכן נראה לפרש דאין פוחתין את הגר שכן רגילין לשום צאוריו קודם אפיייתו קש או דבר אחר כדי לשמור האור צשעת אפיייה שלא יפלו המחילות יחד ויקטום האור ולאחר אפיייתו קצת מסלקין אותו דבר שצמחו ועל זה קאמר אין פוחתין את הגר כלומר שאין מסירין מה שצמחו דהוי כמו גמר כלי ונגמרה מלאכתו ולפי שרגילין לאחר שסלקו מה שצמחו שמתזרין אותו לתנור כדי לזרפו היטב קאמר בגמרא מאן תנא דפחיתת נר מנא הוא וקאמר ר"מ היא דקאמר דמקבלין טומאה כשסלק מה שמשמין צמחו אע"פ שלא הצוירו אותו עדיין לתנור אלמא דפחיתת נר היינו גמר כלי ורבי יהושע קאמר משיזרפו צכצן דאינו כלי עד שיזויר אותו לתנור כדי לזרפו אס' קן לדידיה פחיתה הוי שריא:

רבינו הנגאל

ביו"ט מתיר ומפקיע וחומך הא דלא כשמואל דשמואל אמר חותמות שבסלים מתיר ומפקיע וחומך אחד יו"ט ואחד שבת. ואוקמה שמואל לר"ב דאמר אפילו טלית ואפי' תרוד אינו ניטל בשבת אלא לצורך תשמישן לפיכך אסור בשבת ליטול סכין להפקיע או לחנות בה ואליבא דהא תנא דתני דשני ליה לר' נחמ"י בין שבות דשבת לשבות דיו"ט אבל סיפא דהא מתניתא מסייע ליה לשמואל דקתני סיפא חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חומך אחד שבת ואחד יו"ט כשמואל: אין פוחתין את הגר מפני שעושהו כלי. ואמרין מאן תנא דפחיתת הגר משוי ליה מנא אמר רב יוסף ר' מאיר היא דתנן כלי חרס מאימתי מקבל טומאה ר' מאיר אומר משתגמר מלאכתו וכיון שפחת לו מקום לצוק בתוכו שמן כבר נגמרה מלאכתו והכ"א עד שיזרפנו בכבשן רכשר להדליק בו. ודחה אב"י להא דרב יוסף ואמר דלמא עד כאן לא קאמר ר' מאיר התם משתגמר מלאכתו הוי כלי ומקבל טומאה אלא משום דאע"ג דלא חזי למיכל ביה ולאשתמושי בגיה עד שיזרפנו בכבשן השתא מיהא חזי לאנחוי בגיה מידי הכא האי נר קודם שיזרפנו בכבשן למאי חזי. ופרקינן הכא נמי כיון שעשה לו אתה חזי לקבולי ביה פשיטי. רב אשי מתני' לה הכי אמר רב יוסף ר"א ב"ר צדוק [היא] דתנן אלפסין חרניות טהורות [באהל המת טמאות] במשא הזב ר' אלעזר בר' צדוק אומר אף טהורות במשא הזב לפי שלא נגמרה מלאכתן פירוש אילו אלפסין חרניות טהורות הן דתניא אין פוחתין הלפסין סתומים רשב"ג מתיר. גרסינן בירושלמי תני לפסין סתומין שעשאן מעי"ט לא יפתח ביו"ט מפני שהוא כמכשיר [כלי] ביו"ט ורשב"ג מתיר תמן תנינן ועל אלפסין חרניות שהן טהורות כר' אתיה דיחידאה דהכא כסתמא דתמן דיחידאה דתמן כסתמא דהכא. וק"ל כלי חרס סתום אינו מטמא באהל המת שנאמר וכל כלי פתוח אבל מטמא במשא הזב כי כלי הוא אע"פ שאין פתוח ור' אלעזר ב"ר צדוק אומר

אלפסין חרניות טהורות באהל המת.

פ"י רש"י קערות של עיירות ואין מקפידין על כלים נאים ומיד כשנפשט הכלי של חרס אוכלין זה ואין ממתניין עד שתתחקק ותלרף צאש והן טהורין צאהל המת שאין להם תוך וצעינן כלי פתוח וטמאות צמשא הזב דהזב מטמא כלי חרס צהסט כדנפקא לן^א מכלי חרס אשר יגע צו איזוהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה הסטו ללא צעינן תוך ותימה דהואיל דאין להם תוך היכי מטמא צהסט הא אמרינן^ב כל שאינו צא לכלל מגע אינו צא לכלל הסט לכך פ"י ר"ת ערניות יש להן תוך אלא שמכוסות למעלה ועומדות ליפתח ואותם של כפרים אין מקפידין ואוכלין כך עליהן וטהורות צאהל המת דהא כלי צמיד פתיל טהור צאהל המת ומיהו טמאים צהסט הואיל ועומדין ליפתח כדאמרינן^ג גצי צמיד פתיל שמתא תקיטס אשתו^ד וקאמר נמי^ה כלי צמיד פתיל נגול צאהל המת ואינו נגול צמעת לעת שצנדה: וקטמא

דקמתקן

הוא דאמר כי האי תנא שמואל דאמר לעיל דאפי' ציו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי צחותמות שבקרקע דאפילו ציו"ט אין מפקיע: תרצת לך רישא. דמלתא דשמואל צחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא: סיפא קשיא. דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחומך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אצל לא מפקיע ולא חומך: הא מני רבי נחמיה היא. כלומר לעולם מותר להפקיע ולחנות דאין זהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אס' יכול להפקיע ולנתק צידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר צערוצין (דף לה.) אפי' תרוד ופילו טלית אין ניטלין אלא לזורך תשמישן שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות וזהו לא סבירא ליה לשמואל כוותיה: אי הכי דרבי נחמיה היא: שבות שבת. דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כשגל שבת: מסיקין בכלים. דצני טלטול נמי"י מניחו ומטלטלן נמי להסיקין: ואין מסיקין בשברי כלים. ששצרו חוץ להו לכו נולד [שבת קמג.]. א"אוריין. כללים [שם קמז:]. א"אוריין. נכנס להיע מתמת חוס בית המרקח ולא נמן עליו מ"ס [ברכות כו:].

דקמתקן

הוא דאמר כי האי תנא שמואל דאמר לעיל דאפי' ציו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי צחותמות שבקרקע דאפילו ציו"ט אין מפקיע: תרצת לך רישא. דמלתא דשמואל צחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא: סיפא קשיא. דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחומך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אצל לא מפקיע ולא חומך: הא מני רבי נחמיה היא. כלומר לעולם מותר להפקיע ולחנות דאין זהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אס' יכול להפקיע ולנתק צידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר צערוצין (דף לה.) אפי' תרוד ופילו טלית אין ניטלין אלא לזורך תשמישן שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות וזהו לא סבירא ליה לשמואל כוותיה: אי הכי דרבי נחמיה היא: שבות שבת. דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כשגל שבת: מסיקין בכלים. דצני טלטול נמי"י מניחו ומטלטלן נמי להסיקין: ואין מסיקין בשברי כלים. ששצרו חוץ להו לכו נולד [שבת קמג.]. א"אוריין. כללים [שם קמז:]. א"אוריין. נכנס להיע מתמת חוס בית המרקח ולא נמן עליו מ"ס [ברכות כו:].

הוא דאמר כי האי תנא שמואל דאמר לעיל דאפי' ציו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי צחותמות שבקרקע דאפילו ציו"ט אין מפקיע: תרצת לך רישא. דמלתא דשמואל צחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא: סיפא קשיא. דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחומך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אצל לא מפקיע ולא חומך: הא מני רבי נחמיה היא. כלומר לעולם מותר להפקיע ולחנות דאין זהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אס' יכול להפקיע ולנתק צידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר צערוצין (דף לה.) אפי' תרוד ופילו טלית אין ניטלין אלא לזורך תשמישן שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות וזהו לא סבירא ליה לשמואל כוותיה: אי הכי דרבי נחמיה היא: שבות שבת. דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כשגל שבת: מסיקין בכלים. דצני טלטול נמי"י מניחו ומטלטלן נמי להסיקין: ואין מסיקין בשברי כלים. ששצרו חוץ להו לכו נולד [שבת קמג.]. א"אוריין. כללים [שם קמז:]. א"אוריין. נכנס להיע מתמת חוס בית המרקח ולא נמן עליו מ"ס [ברכות כו:].

דקמתקן

הוא דאמר כי האי תנא שמואל דאמר לעיל דאפי' ציו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי צחותמות שבקרקע דאפילו ציו"ט אין מפקיע: תרצת לך רישא. דמלתא דשמואל צחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא: סיפא קשיא. דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחומך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אצל לא מפקיע ולא חומך: הא מני רבי נחמיה היא. כלומר לעולם מותר להפקיע ולחנות דאין זהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אס' יכול להפקיע ולנתק צידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר צערוצין (דף לה.) אפי' תרוד ופילו טלית אין ניטלין אלא לזורך תשמישן שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות וזהו לא סבירא ליה לשמואל כוותיה: אי הכי דרבי נחמיה היא: שבות שבת. דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כשגל שבת: מסיקין בכלים. דצני טלטול נמי"י מניחו ומטלטלן נמי להסיקין: ואין מסיקין בשברי כלים. ששצרו חוץ להו לכו נולד [שבת קמג.]. א"אוריין. כללים [שם קמז:]. א"אוריין. נכנס להיע מתמת חוס בית המרקח ולא נמן עליו מ"ס [ברכות כו:].

דקמתקן

הוא דאמר כי האי תנא שמואל דאמר לעיל דאפי' ציו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי צחותמות שבקרקע דאפילו ציו"ט אין מפקיע: תרצת לך רישא. דמלתא דשמואל צחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא: סיפא קשיא. דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחומך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אצל לא מפקיע ולא חומך: הא מני רבי נחמיה היא. כלומר לעולם מותר להפקיע ולחנות דאין זהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אס' יכול להפקיע ולנתק צידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר צערוצין (דף לה.) אפי' תרוד ופילו טלית אין ניטלין אלא לזורך תשמישן שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות וזהו לא סבירא ליה לשמואל כוותיה: אי הכי דרבי נחמיה היא: שבות שבת. דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כשגל שבת: מסיקין בכלים. דצני טלטול נמי"י מניחו ומטלטלן נמי להסיקין: ואין מסיקין בשברי כלים. ששצרו חוץ להו לכו נולד [שבת קמג.]. א"אוריין. כללים [שם קמז:]. א"אוריין. נכנס להיע מתמת חוס בית המרקח ולא נמן עליו מ"ס [ברכות כו:].

דקמתקן

הוא דאמר כי האי תנא שמואל דאמר לעיל דאפי' ציו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי צחותמות שבקרקע דאפילו ציו"ט אין מפקיע: תרצת לך רישא. דמלתא דשמואל צחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא: סיפא קשיא. דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחומך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אצל לא מפקיע ולא חומך: הא מני רבי נחמיה היא. כלומר לעולם מותר להפקיע ולחנות דאין זהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אס' יכול להפקיע ולנתק צידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר צערוצין (דף לה.) אפי' תרוד ופילו טלית אין ניטלין אלא לזורך תשמישן שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות וזהו לא סבירא ליה לשמואל כוותיה: אי הכי דרבי נחמיה היא: שבות שבת. דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כשגל שבת: מסיקין בכלים. דצני טלטול נמי"י מניחו ומטלטלן נמי להסיקין: ואין מסיקין בשברי כלים. ששצרו חוץ להו לכו נולד [שבת קמג.]. א"אוריין. כללים [שם קמז:]. א"אוריין. נכנס להיע מתמת חוס בית המרקח ולא נמן עליו מ"ס [ברכות כו:].

דקמתקן

הוא דאמר כי האי תנא שמואל דאמר לעיל דאפי' ציו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי צחותמות שבקרקע דאפילו ציו"ט אין מפקיע: תרצת לך רישא. דמלתא דשמואל צחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא: סיפא קשיא. דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחומך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אצל לא מפקיע ולא חומך: הא מני רבי נחמיה היא. כלומר לעולם מותר להפקיע ולחנות דאין זהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אס' יכול להפקיע ולנתק צידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר צערוצין (דף לה.) אפי' תרוד ופילו טלית אין ניטלין אלא לזורך תשמישן שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות וזהו לא סבירא ליה לשמואל כוותיה: אי הכי דרבי נחמיה היא: שבות שבת. דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כשגל שבת: מסיקין בכלים. דצני טלטול נמי"י מניחו ומטלטלן נמי להסיקין: ואין מסיקין בשברי כלים. ששצרו חוץ להו לכו נולד [שבת קמג.]. א"אוריין. כללים [שם קמז:]. א"אוריין. נכנס להיע מתמת חוס בית המרקח ולא נמן עליו מ"ס [ברכות כו:].

דקמתקן

הוא דאמר כי האי תנא שמואל דאמר לעיל דאפי' ציו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי צחותמות שבקרקע דאפילו ציו"ט אין מפקיע: תרצת לך רישא. דמלתא דשמואל צחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא: סיפא קשיא. דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחומך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אצל לא מפקיע ולא חומך: הא מני רבי נחמיה היא. כלומר לעולם מותר להפקיע ולחנות דאין זהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אס' יכול להפקיע ולנתק צידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר צערוצין (דף לה.) אפי' תרוד ופילו טלית אין ניטלין אלא לזורך תשמישן שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות וזהו לא סבירא ליה לשמואל כוותיה: אי הכי דרבי נחמיה היא: שבות שבת. דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כשגל שבת: מסיקין בכלים. דצני טלטול נמי"י מניחו ומטלטלן נמי להסיקין: ואין מסיקין בשברי כלים. ששצרו חוץ להו לכו נולד [שבת קמג.]. א"אוריין. כללים [שם קמז:]. א"אוריין. נכנס להיע מתמת חוס בית המרקח ולא נמן עליו מ"ס [ברכות כו:].

דקמתקן

הוא דאמר כי האי תנא שמואל דאמר לעיל דאפי' ציו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי צחותמות שבקרקע דאפילו ציו"ט אין מפקיע: תרצת לך רישא. דמלתא דשמואל צחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא: סיפא קשיא. דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחומך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אצל לא מפקיע ולא חומך: הא מני רבי נחמיה היא. כלומר לעולם מותר להפקיע ולחנות דאין זהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אס' יכול להפקיע ולנתק צידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר צערוצין (דף לה.) אפי' תרוד ופילו טלית אין ניטלין אלא לזורך תשמישן שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות וזהו לא סבירא ליה לשמואל כוותיה: אי הכי דרבי נחמיה היא: שבות שבת. דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כשגל שבת: מסיקין בכלים. דצני טלטול נמי"י מניחו ומטלטלן נמי להסיקין: ואין מסיקין בשברי כלים. ששצרו חוץ להו לכו נולד [שבת קמג.]. א"אוריין. כללים [שם קמז:]. א"אוריין. נכנס להיע מתמת חוס בית המרקח ולא נמן עליו מ"ס [ברכות כו:].

דקמתקן

הוא דאמר כי האי תנא שמואל דאמר לעיל דאפי' ציו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי צחותמות שבקרקע דאפילו ציו"ט אין מפקיע: תרצת לך רישא. דמלתא דשמואל צחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא: סיפא קשיא. דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחומך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אצל לא מפקיע ולא חומך: הא מני רבי נחמיה היא. כלומר לעולם מותר להפקיע ולחנות דאין זהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אס' יכול להפקיע ולנתק צידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר צערוצין (דף לה.) אפי' תרוד ופילו טלית אין ניטלין אלא לזורך תשמישן שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות וזהו לא סבירא ליה לשמואל כוותיה: אי הכי דרבי נחמיה היא: שבות שבת. דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כשגל שבת: מסיקין בכלים. דצני טלטול נמי"י מניחו ומטלטלן נמי להסיקין: ואין מסיקין בשברי כלים. ששצרו חוץ להו לכו נולד [שבת קמג.]. א"אוריין. כללים [שם קמז:]. א"אוריין. נכנס להיע מתמת חוס בית המרקח ולא נמן עליו מ"ס [ברכות כו:].

דקמתקן

הוא דאמר כי האי תנא שמואל דאמר לעיל דאפי' ציו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי צחותמות שבקרקע דאפילו ציו"ט אין מפקיע: תרצת לך רישא. דמלתא דשמואל צחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא: סיפא קשיא. דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחומך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אצל לא מפקיע ולא חומך: הא מני רבי נחמיה היא. כלומר לעולם מותר להפקיע ולחנות דאין זהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אס' יכול להפקיע ולנתק צידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר צערוצין (דף לה.) אפי' תרוד ופילו טלית אין ניטלין אלא לזורך תשמישן שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות וזהו לא סבירא ליה לשמואל כוותיה: אי הכי דרבי נחמיה היא: שבות שבת. דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כשגל שבת: מסיקין בכלים. דצני טלטול נמי"י מניחו ומטלטלן נמי להסיקין: ואין מסיקין בשברי כלים. ששצרו חוץ להו לכו נולד [שבת קמג.]. א"אוריין. כללים [שם קמז:]. א"אוריין. נכנס להיע מתמת חוס בית המרקח ולא נמן עליו מ"ס [ברכות כו:].

דקמתקן

הוא דאמר כי האי תנא שמואל דאמר לעיל דאפי' ציו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי צחותמות שבקרקע דאפילו ציו"ט אין מפקיע: תרצת לך רישא. דמלתא דשמואל צחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא: סיפא קשיא. דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחומך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אצל לא מפקיע ולא חומך: הא מני רבי נחמיה היא. כלומר לעולם מותר להפקיע ולחנות דאין זהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אס' יכול להפקיע ולנתק צידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר צערוצין (דף לה.) אפי' תרוד ופילו טלית אין ניטלין אלא לזורך תשמישן שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות וזהו לא סבירא ליה לשמואל כוותיה: אי הכי דרבי נחמיה היא: שבות שבת. דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כשגל שבת: מסיקין בכלים. דצני טלטול נמי"י מניחו ומטלטלן נמי להסיקין: ואין מסיקין בשברי כלים. ששצרו חוץ להו לכו נולד [שבת קמג.]. א"אוריין. כללים [שם קמז:]. א"אוריין. נכנס להיע מתמת חוס בית המרקח ולא נמן עליו מ"ס [ברכות כו:].

לקטמא שרי. פרש"י לגבול ולטוח צו ללאו צו גבול הוא ותימה להמריץ בשבת (דף י"ט.)¹⁰ דלפילו בנתינת מים על (א) העפר צעלמא הוא חייב משום מגבל דקאמר התם אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים קטמא שרי כלומר וקטמא שרי לקטום הסדקים של תנור שלא יזילא האור כמו שהוא יצא צלל נתינת מים עליו ועוד יש לומר דה"פ וקטמא שרי גגון שגבול מערצ יוס טווב (ד) ושרי צלל ג'יטל¹¹:

מלמטה למעלה אסור. משום דהוי דרך צנין וכן הוי טעמא דכולן ודא"ת היכי מסדרין שלחן שאין לו רגלים על גבי ספסלים שלו דמתחלה משימין הספסלים ואח"כ משימין עליהם את השלחן י"ל דהואיל ואין להם מחילות שרי וכל הני מיירי דלית להו מחילות לנדרים המגיעות לארץ ותימה דאמר בשבת (דף לו:) וש) מחזירין קדרה על גבי כירה והתם (דף לח:) קאמר מאן דלית ליה מחזירין דלפילו בשבת מחזירין וי"ל דכל הנך אינן אסורין אלא היכא שמתקן האהל והמחילות אצל אס עשה האהל צלל מחילות שרי והתם גבי כירה המחילות היו עשויות מתחלה וכן פר"ט גבי צעמא כגון שיש צ"ס מאלן וצ"ס מאלן ואל על גביהן והאור תחת ארין ולא כפי"י רש"י שפ"י צ"ס שמסדרין על גבי אסקלא דכיון דליכא מחילות לא הוי כעין צנין אלא נר"ל כדפרש"י¹² וגם פוריא לא מיירי כגון

דקמתקן מנא באור נמי קא מתקן מנא תני¹³ ר' חייא א'חותכה באור בפי שתי גרות אמר רב נתן בר אבא אמר רב מוחטין¹⁴ את הפתילה ביום טוב¹⁵ מאי מוחטין אמר רב חנינא בר שלמיא (משמיה דרב¹⁶) לעדויי חושבא תני בר קפרא ו' דברים נאמרו בפתילה ג' להחמיר וג' להקל להחמיר ג' אין גודלין אותה לכתחלה ביו"ט ואין מהבהבין אותה באור ואין חותכין אותה לשינים להקל דממעכה ביד ושורה בשמן וחותרכה באור בפי שתי גרות ואמר רב נתן בר אבא אמר רב עתירי בבל יורדי גיהנם הם כי הא דשבתאי בר מרינוס¹⁷ אקלע לכבל בעא מנייהו עסקא ולא יהבו ליה מזוני מיון נמי לא זינהו אמר הני מערב רב קא אתו דכתיב¹⁸ ונתן לך רחמים ורחמך¹⁹ כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו וכל מי שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו ואמר רב נתן בר אבא אמר רב כל המצפה על שלחן אחרים עולם חשך בעדו שנאמר²⁰ נודד הוא ללחם איה ידע כי נכון בידו יום חשך רב חסדא אמר אף חייז אינן חיים ת"ר²¹ ג' חיהו אינם חיים ואלו הן המצפה לשלחן חבירו ומי שאשתו מושלת עליו ומי שישורין מושלין בגופו ויש אומרים אף מי שאין לו אלא חלוק אחד ות"ק אפשר דמעייין במניה: **מתני**: אין שוברין את החרס ואין חותכין הנייר לצלות בו מליח ואין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין ואין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדרה ו' ואין סומכין את הקדרה בבקעת וכן בדלת ו' ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביום טוב ורבי אלעזר בר' שמעון מתיר: **גמ'** מ"ט משום דקא מתקן מנא ואין גורפין תנור וכירים תני רב חייא בר יוסף קמיה דרב נחמן²² ואם אי אפשר לאפות אלא אם כן גורפו מותר דביתהו דר' חייא נפל לה אריחא בתנורא ביומא טבא אמר לה ר' חייא "חוי דאנא רפתא מעלייתא בעינא²³ א"ל רבא לשמעיה טוי לי (ב) בר אוזא ואודהר מחרוכא א"ל רבינא לרב אשי אמר לן רב אחא מהוצל דמר שרקין ליה תנורא ביומא טבא אמר ליה אנן ארקתא דפרת סמכינן²⁴ והנ"מ (ג) הוא דצייריה מאתמול אמר רבינא וקטמא שרי: ואין מקיפין שתי חביות: אמר רב נחמן אבנים של בית הכסא מותר לצרדן ביום טוב איתיביה רבה²⁵ לרב נחמן אין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדרה אמר ליה שאני התם משום דקא עביד אהל א"ל רבה זומא לרב אשי אלא מעתה בנה אצטבא ביו"ט דלא עביד אהל הכי נמי דשרי א"ל התם בנין קבע אסרה תורה בנין עראי לא אסרה תורה וגזרו רבנן על בנין עראי משום בנין קבע והכא משום כבודו לא גזרו ביה רבנן אמר רב יהודה: האי מדורתא למעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור

דקמתקן מנא. אחת היתה ועושה אותה שמים: **בפי שתי גרות.** נותן שני ראשיה בתוך שתי גרות אס לרין להדליקן כאלת ומלליק צלמנע דלא מוכח דלתקוני מנא מכוין אלא להדלקה צעלמא: **לעדויי חושבא.** כשהיא נעשית צלמנע פחס מעצירה: **לעדויי.** להסיר: **חושבא.** פחס המחשין אורה: **נאמרו בפתילה.** צו"ט: **ממעכה ביד.** תקון כלאחר יד הוא: יורדי גיהנם הן. שאין מרחמים לעשות נזקה: **עסקא.** סחורה להשתכר למחילה שכר: **מזוני.** שאל מהם מזונות מיון נמי לא זינהו: **ונתן לך רחמים.** שמרסם על הצרות: **כאשר נשבע לאבותיך.** מי שיש לו רחמים¹ מזרעו של אצות: בעדו. כנגדו כמו שכתב צעדו (פ"ב) כלומר חשך פרוס לפני הכל עליו כחשך: **נכון בידו.** מוזקן אללו: מי שאין לו אלא חלוק אחד. אין יכול לכנסו וכניס מלערין אורו: דרשיין במניה. מפלה את כליו מן הכניס: **מתני** אין שוברין את החרב. כשולין דגיס על האסקלא שקורין גראדיל"א צלמ"ו מוחטין קניס או קש שגלים או שוצרין חרסים או חותכין נייר ושורין צניס וסודרין הנייר על גבי האסקלא מפני שהמתכת מתחמם ושורף את הדג: **מליח.** דג: ואין גורפין תנור וכירים. אס נפל לחומו מן הטפל והטיח אין גורפין אורו דמתקן מנא הוא² ואמ"ל כרבינן³ דלאמרי מכשירי אולכ נפש אסרי: **מכבשין.** משכשירי את האפר והעפר שיהא חלק משפילו ומשווהו שלא יגע צפת שמדוקקים צדפנותיו וישרפו מכבשין פרימזר"א: **מקיפין.** מקרצין זו אלל זו כמו (אין⁴) מקיפין צריחה (פולין דף ט) וכלנו לתרוס שלא מן המוקף (גטין דף לו:) היינו סמוך וכלנו מקפת וקורא לה סס (מה דף ע"א): **לשפות עליהם קדרה.** והאור צין שמי הסציות: **לשפות.** להושיב כל הוצפת קדרה על האור קרי שפיתה כשאין לו כלי כרזל שקורין טרפי"ד שאין לו כירה של חרס תולדה ואסר לה משום דדמי לצנין ומלרצנן משום דמתחזי כהאלא: ואין סומכין קדרה בבקעת. קסבר לא נתנו עליה אלא להסקה⁵ לפיכך מוקפין הן אלל כל תשמט: וכן קדרה גדלת וצממל פריך עלה: ואין מנהיגין את הבהמה במקל. כרסות הרצים השתא קס"ד משום דלחן משתמשין צעלים שלא נעשו כלי מערצ יוס טווב דלא נתנו אלא להסקה: **גמ'** ואם אי אפשר לו בו מותר. כר"י⁶: אריחא. חלי לצניה⁷ ונתקן

(א) הוספתא סוף פ"ג, ע"ן חוסי לעיל כב. ד"ה קובא, (ג) ונספסל פק ג, (ד) נוכר בב"מ דף י"ג, (ה) ונספסל ק"ג: ע"ש ומחוס' (ס) (1) שנת קג"ה, (1) ולעיל כ"ט: (2) שנת קמנ; (3) עירובין ק"א, (1) ע"ן לעיל כ"ח: חוסי ד"ה גירפת, (3) ולעיל כ"ג: (4) לקמן ג"ה, (5) עירובין דף י"ג, (6) כמשי"כ בגמ' שבת ש"ה, (7) שבת ש"ה, (8) שבת ש"ה, (9) וע"ש חוסי' שנת דף קל"ה ד"ה כסא].

הנהגות הב"ח

(א) גמ' טוי לי אוזא כליל ומינן צו נמתק: (ב) שם והנ"מ דצייריה כליל ומינן הוא נמתק: (ג) חוסי' ד"ה וקטמא וכו' על האפר צעלמא הוא: (ד) בא"ד שגבלו מעייט ושוריק צלל גבול:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ואין מוכיחין וכו' אצל כל תשמיש. ע"ן לקמן דף לג ע"ב כרשי"י ד"ה לא יעול:

תורה אור השלם

(א) ולא ידבק בידך באימה מן החרס למען ישוב וי"י מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך ורחמך פאשר נשבע לאבותיך: (ב) נדר הוא ללחם איה ידע פי גבון כידו יום ח'שך: (אבות י"ג ב"מ)

רבינו חננאל

ביד"ט בר. ואוקימנא חותכה באור בפי שתי גרות. ופי כגון שהיתה פתילה אורכה מכניס קצה הפתילה בפי הנר וקצתה האחרת בפי נר אחרת ומדליקה באמצע ומתקת נמצא ב' נרות דולקין. מחזירין הפתילה ביו"ט עזרו חשכה. פירוש התמצבה בקצה הפתילה כמין גחלת ותמצב האורה מותר לחותכה: **תני בר קפרא** בפתילה ג' דברים להחמיר אין גודלין אותה לכתחלה ביו"ט ואין מהבהבין אותה באור ואין חותכין אותה בשנים ג' דברים להקל ממעכה ביד ושורה בשמן וחותרכה באור בפי ב' גרות: אמר רב עשירי בבל יורדיי ליהנב. כי הא דשבתאי אקלע לכבל כ"י ואמר נמי כל המצפה לשלחן חבירו עולם חשך בעדו שנאמר נודד הוא ללחם איה גור: ת"ר ג' (דברים) שחיהו אינם חיים המצפה לשלחן חבירו ומי שאשתו מושלת עליו ומי שישורין בגופו ופשיטין הן: אין שוברין חרס ואין חותכין נייר לצלות בו מליח ביום טוב משום דקמתקן מנא ואין גורפין תנור וכירים ואם אי אפשר לו לאפות אריחא גורפו מותר. שרקין ליה תנורא. פירוש שחין פי התנור בטיט כאשר נתחנן הפת או הצלי בתורה. א"ל רב אשי לרבינא: אנן ארקתא דפרת סמכינן ליה. כלומר אין אנו גובלין טיט ביד"ט אלא נוטלין מן העפר המלוכלח אשר על שפת נרו שהוא כעין טיט ובו שחין פי התנור והה טיט שבשפת פרת מעייט מכוין אותו. ואפר כירה מותר לגבול ולטוח בו שאינו בן גיבול. אין מקיפין ב' חביות. אחת מיון אחת מיון לשפות עליהן הקדרה: וירושלמי משום כונה שנמצא עושה כמין כירה ועליה הקדרה אהל אבל אבנים לבית הכסא מותר

מכותל התנור: רפתא מעלייתא בעינא. כלומר גרפי התנור¹⁰: שוי יי אוזא. ללה לי אוזו צנתור ותולה הצלי לתוכו וסותם פיו והוא נללה: ואודהר מחרוכא. שלא יתחך כלומר גרוף את התנור שלא יצא דבר גבוה כמו אריח או אפן שהוסק צנתור שטוגע צללי ושורפו: דמר. רב אשי: שרקין י"ה תנורא. עזדי ארזי טמין סציות כסוי פי התנור צטיט שלא ילא חומו כשהצלי צמוכו שהרוח קשה לצלי¹¹ ותימה לן מלחא משום דגבול טיט תולדה דלישה הוא: ארקתא דפרת סמכינן. על שפתו של פרת אנו נסמכים צנר שאין אנו צריכים לגבול טיט ששפת פרת טיט מוגבל הוא: והוא דצייריה מאתמול. עשה צו סימן ונתקן לך אחר: וקטמא שרי. לגבול ולטוח צו ללאו צו גבול הוא¹²: אבנים של בית הכסא. אבנים גדולות שמלרדן אותן להיות כמין מושב חולל ויושצן עליהם צדמות צמקוס המיוחד לצית הכסא: דקא עביד אהלא. שיש לו גג אצל הכא ליכא גג: אצטבא. כסא של צנין צננים ועיט: בנין עראי. שאינו להתקיים: והכא. גצי צית הכסא משום כבוד הצרות לא גזור: האי מדורתא. היסק גדול שעושין לפני שריס כדקן צנין עושין לו כתלים מד' רוחות וסודרין עיט למעלה וזומה לאלל: מלמטה למעלה. לסקר העיטם של כתלים תחלה לעשות עליהם גג אסורין שדקן צנין הוא: מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור וכן

מכותל התנור: רפתא מעלייתא בעינא. כלומר גרפי התנור¹⁰: שוי יי אוזא. ללה לי אוזו צנתור ותולה הצלי לתוכו וסותם פיו והוא נללה: ואודהר מחרוכא. שלא יתחך כלומר גרוף את התנור שלא יצא דבר גבוה כמו אריח או אפן שהוסק צנתור שטוגע צללי ושורפו: דמר. רב אשי: שרקין י"ה תנורא. עזדי ארזי טמין סציות כסוי פי התנור צטיט שלא ילא חומו כשהצלי צמוכו שהרוח קשה לצלי¹¹ ותימה לן מלחא משום דגבול טיט תולדה דלישה הוא: ארקתא דפרת סמכינן. על שפתו של פרת אנו נסמכים צנר שאין אנו צריכים לגבול טיט ששפת פרת טיט מוגבל הוא: והוא דצייריה מאתמול. עשה צו סימן ונתקן לך אחר: וקטמא שרי. לגבול ולטוח צו ללאו צו גבול הוא¹²: אבנים של בית הכסא. אבנים גדולות שמלרדן אותן להיות כמין מושב חולל ויושצן עליהם צדמות צמקוס המיוחד לצית הכסא: דקא עביד אהלא. שיש לו גג אצל הכא ליכא גג: אצטבא. כסא של צנין צננים ועיט: בנין עראי. שאינו להתקיים: והכא. גצי צית הכסא משום כבוד הצרות לא גזור: האי מדורתא. היסק גדול שעושין לפני שריס כדקן צנין עושין לו כתלים מד' רוחות וסודרין עיט למעלה וזומה לאלל: מלמטה למעלה. לסקר העיטם של כתלים תחלה לעשות עליהם גג אסורין שדקן צנין הוא: מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור

מכותל התנור: רפתא מעלייתא בעינא. כלומר גרפי התנור¹⁰: שוי יי אוזא. ללה לי אוזו צנתור ותולה הצלי לתוכו וסותם פיו והוא נללה: ואודהר מחרוכא. שלא יתחך כלומר גרוף את התנור שלא יצא דבר גבוה כמו אריח או אפן שהוסק צנתור שטוגע צללי ושורפו: דמר. רב אשי: שרקין י"ה תנורא. עזדי ארזי טמין סציות כסוי פי התנור צטיט שלא ילא חומו כשהצלי צמוכו שהרוח קשה לצלי¹¹ ותימה לן מלחא משום דגבול טיט תולדה דלישה הוא: ארקתא דפרת סמכינן. על שפתו של פרת אנו נסמכים צנר שאין אנו צריכים לגבול טיט ששפת פרת טיט מוגבל הוא: והוא דצייריה מאתמול. עשה צו סימן ונתקן לך אחר: וקטמא שרי. לגבול ולטוח צו ללאו צו גבול הוא¹²: אבנים של בית הכסא. אבנים גדולות שמלרדן אותן להיות כמין מושב חולל ויושצן עליהם צדמות צמקוס המיוחד לצית הכסא: דקא עביד אהלא. שיש לו גג אצל הכא ליכא גג: אצטבא. כסא של צנין צננים ועיט: בנין עראי. שאינו להתקיים: והכא. גצי צית הכסא משום כבוד הצרות לא גזור: האי מדורתא. היסק גדול שעושין לפני שריס כדקן צנין עושין לו כתלים מד' רוחות וסודרין עיט למעלה וזומה לאלל: מלמטה למעלה. לסקר העיטם של כתלים תחלה לעשות עליהם גג אסורין שדקן צנין הוא: מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור

גראדיל"א. פירוש אסקלא, כולם וכל כלי אשר לו שלסם כמו כל מיוחד לנלות עליו מיי מאלל (מוסף הערוך ע"ך אסקלא וע"ן רש"י עירובין דף ק"א ע"א ד"ה וכן צעמא ופסחא דף ע"ה ע"א ד"ה מוקפת ורש"י מ"ב א, (3) פרימזר"א. פירוש לכנש, להספיל ולהשוות, לכפות (רש"י עירובין דף ל"ד ע"ב ד"ה כמטי), לכוסף (רמב"ם ורשב"ם כ"ב דף ע"ה ע"א ד"ה כל), לנחון ולנזוק. מרפיי"ד. פירוש מלונה (ש"מ מהר"י ו"ל סימן קצ"ג), קנקן שיש לו שלש רגלים (רש"י כ"ב דף ק"ה טו"ע"ב ורשב"ם כ"ב דף פ"ג ע"ב ד"ה כמלונה):

מה שהוא והנה תכלית ההשגה השכלית הזאת הוא ידיעת אלהים כפי האפשר זכח האדם והשגתו. ולפיכך נחמכס החכם השלם הזה שלא אמר אלכל כלכל אלהים לפי שהם חסרים בזאת ידיעת אלהים והכחוב שאומר כלכל אלהים עשה לומר שכן נבראו כלומר שהיא הימה כונת הנצחיות בזאת ידיעת אלהים. אבל לפי שבזאת לא ידעו ולא יבינו ובחשיכה יתהלכו ולא יראה הכונה אל הפועל מן הראוי שיאמר שנבראו כלכל ולא כלכל אלהים אחרי שהכונה שהיא השגת אלהים לא נשלמה. ואין זהם אלא הכנה כלכל. ואומה ראוי להקרא כלכל בלתי הנסמך שהוא אלהים. זה נראה לי כפי מאמר ר"ע. ולפי זה מדוקדק יפה המשנה שאחר זו הכל כפוי וכו' כמו שאבאר שם בס"ד. ועוד שגם בזה יש ג"כ חנה יתירה נודעת בישראל שאע"פ שכבר חנכס כמו לכל אדם כלכל אלהים אשר עשה זו. אעפ"כ לא זו מחנכין עוד ביתר זהו עות.

שינויי נוסחאות שנאמר בצ"ם. כפי"ק ונמחו"ו ונכ"י... בי בצ"ם. נודעת להם (שנקראו בניו למוקם). נמחו"ו ונכ"י ליתא. חביבין ישראל שנתן להם כפי חמדה. נמחו"ו ונכ"י... חמדה שבו נברא העולם וכו' כפי"ק (ועם ליתא למלי חמדה כאן ונמחו"ו). (חבה יתירה בו נברא העולם) נמחו"ו ליתא.

ראשון לציון
 יד תי"ט ר"ה שנאמר בניו אתם לה' אלהיכם ולא הביא מקרא בני בכורי כו' (ומג'ן צדורות הבאים. לפי סברא זו איכא למידק קמא שנת ל"א ע"א עוד שם פ"ח ע"ב וכן ע"ז ג' ע"א דנבולה מימי בני בכורי ישראל על דורות אחר דור שאל ממזרים ע"ש והו"ל לאשויי נכל אותן המקומות קרא בניו אתם אבל למ"ש המ"ט נשם מדי"ש יחלה. ועין שם סדר המשנה. בה"ט ר"ה בלי חמדה היא התורה בו ויטעמיה מתרגום ירושלמי דמתרגם ויב"ר וחמיר בו. ע"י יס"ל.

חנה גלויה וידועה לכל: שנאמר כי לקח טוב. כל מעשה נראשית שנאמר זו ורא אלהים כי טוב, לא נברא אלא כשזיל המורה שנקראת לקח, כמה דאמר (דברים לו) יערוף כמטר לקחי:

בצ"ם, שנאמר (בראשית ט), כי בצ"ם אלהים עשה את האדם. **חביבין ישראל שב שנקראו בניו למקום.** **חבה יתרה נודעת להם שנקראו בניו למקום.** **שנאמר (דברים י"ד), בניו אתם לה' אלהיכם.** **חביבין ישראל, שנתן להם פלי חמדה.** **חבה יתרה נודעת להם שנתן להם פלי חמדה שבו נברא העולם.** **שנאמר (משלי ד), כי לקח שאת ויתר עו שנקראו בניו למקום. זה שאת ומעלה יתירה. ובכלי חמדה היא חמדה אשר נתן להם. וזהו עות. כענין שנאמר (תהלים כ"ט) ה' עוז לעמו יתן. [שדרשוהו ו"ל צפרק פרט חטאת [בזבחים דף קט"ו] על החמדה]:**

שנאמר בניו אתם לה' אלהיכם. ולא הביא מקרא (שמות ד') בני בכורי ישראל שהוא קודם. לפי שאותו מקרא אפשר לפרשו על אותו הדור כלכל שרצה להוציאם ממזרים הם שחנכס להוציאם ממזרים וקראם בני. ומג'ן לדורות הבאים. לכן הביא זה המקרא. שנאמר אלכל מלות שנכתיבו זה לדורי דורות עד עולם חוק ולא יעבור לא תתגודדו וגו' שהם חובות הגוף הנוהגים בכל מקום ובכל דור ודור. וקראם בניו. כך נ"ל. ובמדרש שמואל פי' בשם המסיד ו"ל שלכן הביא זה המקרא לפי שזו הודיע לישראל בעצמם שהם בניו. כמ"ש בניו אתם וגו'. וכן לעיל כלכל אלהים עשה את האדם הודיע לבניו האדם בעצמם. וכן לקמן בלקח טוב נחמי לכם ע"כ. זה ידק לפי הרמז"ס בחנה יתירה נודעת. אבל לפי הר"ב דלא דייק נודעת להם. אלא נודעת כלומר גלויה לכל. אין הראיה מד שנתאמר להם אלא שנגלה ומפורסם לכל באי עולם ידק יותר מה שפירשתי: בלי חמדה. היא חמדה שנקראת חמדה כמ"ש

לוצר החכמה

מלאכת שלמה

דעות סיון ה'. יד שנאמר בניו אתם לה' אלהיכם. שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו. וכן הביא ו"ל בס"א ליתא הני תרי שנאמר וכו' ועוד ראיתי שמתח מלות חמדה, וגם ברש"א נרסין כלי שבו נברא העולם. [הגה"ה: מלאמי שמי המס ה"ר טיבה הלי ו"ל ש' ברש"א דף י"ז ע"ב ו"ל צריך להבין הכפל גם השני שנחלה אמר אלכל אמר כלכל אלהים גם למה

ליקוטים
 ידוע גדלי שחמדה טובה ואפילו הכי אומר להם בפירוט כי לקח טוב נתתי לכם לרוב החינה וזהו א"ש ג"כ שהולך מנא לאמרו הני תלתא קראי ודוק שבו יתישבו כמה מדייק רבינו המ"ט ו"ל ע"ע (ש"ל).

חידושי הגר"א
 יד שבו נברא העולם. כמ"ש (משלי ג') בחכמה יסד ארץ כונן שמים וגו' ואמרו (ב"ר פ"א ע"י ויה"ק) נראשית נברא אין ראשית אלא תורה שנאמר ראשית חכמה.

תפארת ישראל י ב י

ושלמטה ממדרגת האדם, כמלאכים ובהמות כולם מוכרמים צמעייהם: צ שהקב"ה הודיעו החנה שנבראו כלכל אלהים: צא שאמר הקב"ה בן לנת, וגלה לו יקרת האדם, וזה מעיד על גודל החנה, עד שמודיעו שמחנכו כל כך, [משא"כ הן קראי נבראשית שנאמר נעשה אדם בלמנו וכו', כי כלכל אלהים עשה וכו', אמר הקב"ה כך שלא בפני שים אדם]. וכוונת התנא, דמשום כך יראה האדם להטיב לכל, אפילו למי שאינו בן ברית, וכ"ש שלא יגרים לו נוק לגופו ממונו וכבודו, ולא יצוהו להלביץ אלכל אלהים המזין מפניו: צב שזב יותר מכל אדם: צג שכל האומות חביבין שים בהן כלכל אלהים ואעפ"כ כשישיעו מאד אפשר שיסתלק מהן הכלל, וכמ"ש חו"ל [מגילה דכ"ט ע"א] דאסור להסתכל בפני אדם רשע, ש"מ דרוח הטומאה שורה עליו, כ"ש עכו"ם רשע. אבל ישראל מדנקראים בניו, אף כי פלחו לע"ז [בקידישין ל"ז ע"א], ש"מ דאף שחטאו אכמי תחביתוא קיימי [במגילה ד"ה ב], משום שדומין כ"י לאניהן, וא"א שיתעמא אלכל הכלל מכל וכל: צד שהודיעם שמחנכס כבניו: זה אלכל מה שנאמר בני בכורי ישראל, רק לפרעה נאמר, ולא וכו לשמוע קן או מאניהם: צו י"ד דר"ל חביבין אותן ישראל שנתן להם וכו'. ור"ל הח"ח שנתן להם בחמדה התה"ק להתעסק בה. ונקט כאן ג' מיני חובות שכל א' יתירה מחברתה, אומות, ישראל, וח"ת. ולפי גודל חביבות של כל א', כן יגדל יותר העונש של הנוגע בה. ונקראת התורה כלי חמדה, מדיחא כלי אומנות להשיג על ידה הנלמת הארצי והשמימי, כמ"ש כי היא חיך ואורוך ימין. והיא כל כך תמודה, שכל דבירה אמרי נועם, מתוק לנפש ומרפא לעגם. עד שכל האומות נוצרים וישמעאלים, אף שאינן מוצאין א"ע מחוייבים לשמור מצותיה, אפ"ה יתמדהו ויכבדהו ויקדשהו ויכריזו אלהותה, ומי שמכחיש דבריה יכונה אפיקורס בוי ונמאס: צז דבר זה סומך ר"ע על המדרש

טו הכ"צ צפוי והרשות נתונה ובטוב העולם נדון. על כלל העולם הוא אומר צין ישראל צין שאר האומות. ח"ס העולם והיינו נמי הכל. ומש"ה לא נשנה במשנה זו בתחלתה הוא היה אומר לפי שהיא נמשכת למאמר משנה הקודמת שאמר צה חביב אדם וכו' על אומות העולם כולם בכלל להמשיכם ולהישרים אל המצות אשר נטווו צהם כאשר פירשמי שם בס"ד. ועכשיו הוסיף תת כח התוכחה. ולכולם צהם יקרא הכל צפוי וכו' וצטוב העולם וכו' כישאל כל אומות העולם: הכ"צ

טו הכ"צ צפוי. כל מה שאדם תעזבו צד: מו הכל צפוי, צפוי והרשות נתונה. כתב הר"צ צהם הרמז"ס שפירש הכל צפוי כל מעשה בני אדם מה שעשה ומה שעמיד לעשות. הכל גלוי לפניו. ולא

תאמר כיון שהקצ"ה יודע מה שיעשה האדם א"כ הוא מוכרח צמעשו שיהיה צדיק או רשע כי הרשות נתונה צידו וכו'. שאין ידיעת הש"י צדיעתו. ואע"פ שאנו אומרים צו ידיעה כמו שאנו אומרים ידיעה בנו. אין זה אלא צהתוף גמור. וכמו שאין בנו כח לדעת אמתת מציאתו יצברך כמו שנאמר החקר אלוה תמצא חס עד תכלית שדי תמצא. (איוב י"א ז'). כך אין בנו כח להשיג ולמצוא דעתו כי הוא דעתו אחד. לא כדעת האדם שהוא דעתו שנים. הוא שהנצי"ל אומר כי לא מחשבותי מחשבותיכם. אלו דברי הרמז"ס צקוף הח' פרקים שהקדים למס' זו. ושנוי צהצורו פ"ה מהלכות משונה. ומשולש צספרו המורה פרק עשרים מחלק השלישי ושם האריך. והראש"ד השיג עליו צספ"ה מהלכות משונה ח"ל. לא נהג זה המחבר מנהג החכמים שאין אדם מתחיל צדבר ולא ידע להשלימו. והוא החל צשאלות וקושיות והניח הדבר צקושיא והחזירו [ללאמונה ועוז היה] לו להניח הדבר צתמימות התמימים ולא יעורר לבס ויניח דעתם צספק. ואולי שעה אחת. יצא הרהור צלצם על זה. עכ"ל. ואני אומר שנהג מנהג החכמים. והם חכמים ז"ל. (כי זה שאמר) [אמרנו מאמר כיו"צ] שלא השלים שאמר עליו הראש"ד. הרי משנה שלימה שנינו צריש פרק צ' דמגיגה כל המסכתל צד' דברים ראו לו כאילו לא צה לעולם. מה למעלה מה למטה מה לפניו מה לאחור. ואין אני רואה שום חילוק צין דברי החכם התנא לדברי הרמז"ס צמה שאמר התנא ראו לו כאילו לא צה לעולם. שנמצא שאוסר עליו להסכתל ולעיין ולחקור אחר אלו הדברים ולמה לו לעשות כן. וצזה העיר לצות [צנין] האדם טוב היה לו לתנא לשתוק. כי שמה יצא הרהור צלצם. וא"ת שזהו כונת התנא שלא יצא הרהור צלצם. א"כ אף דברי הרמז"ס כן שהודיע לנו שאין להשיג לכן לא יהרהרו כי לא ישיגו. ואני אומר דתנא צידן נמי כשאמר הכל צפוי והרשות נתונה כונתו להודיע ששניהם אמתים. וכדברי הרמז"ס צפירושו. ולמאורה ה"ל להתנא לומר הרשות נתונה והכל צפוי לומר (משנה) [ל"ל הרשות] צחירה ציד האדם ואין דבר נעלם אצל צפוי ונדע לו יצברך להעניש ולהשכיר שזהו העיקר אשר עליו יסוד כל המורה. והיא הצחירה. ואחריה נמשך הדיעה להעניש ולהשכיר אצל להודיע מחלה שהכל צפוי אין טעם צדבר. כי מה לנו לדעת שידוע כל דבר חס לא שכבר נודע שהרשות נתונה. אלא ודאי דעת התנא להעיר ולומר שאף שהכל צפוי אינו קותר את הצחירה. שעם כל זה הצחירה ציד האדם. כי הרשות נתונה. וכשאמר כך הרי העיר על השאלה. ולא השיג דבר והיינו טעמא דממילא משמע שאין כאן משונה מדלת ציאר

פירוש המשניות להרמב"ם

טו הכ"צ צפוי והרשות נתונה ובטוב העולם נדון והכ"צ פ"ה רוב המעשה. זה המאמר כולל דברים גדולים מאד וראוי היה

מלאכת שלמה

והאריך שם שני פירושים עיין שם. טו וכו' הכ"צ צפוי והרשות נתונה. איך לאמרי הכל צפון אכל לא מלאמיה צמוס' יום טוב.

י כ י נ תפארת ישראל ב ו ע ז

צחורה וראה אין יבנה העולם (ב): צח ר"ל כל טוב שיוקח צעולם, רק על ידה יושג, כמ"ש כי היא חיך ואורן ימך. חס רק חורמי אל מעוזו, ר"ל, חס רק יקיימו כל חיוביה כפי רצונו ית' צלי שום חסרון:

נצח חסר דעת, עד שהזמן והלימוד והשכל יתפתחו קמטיהם צו לעשותו איש. לא כן אדם הראשון צקומחו וצבינו נצחא [ר"ה י"א א']. ותיכף כשנפתחו צו רוח חיים, הוה לרוח ממללא צהשכל ודעת, יודע חיוביו כולם. וזה, מפני שג"כ היה שזה צמשפטיו עם ישראל, שהרי גם הוא היה יציר כפיו של הקצ"ה צעלמו כמוהם. והנה כל שמקרה הן ומעשיו, דומין למקריהם ומעשה אציו, יקראוהו צהם אציו, כמ"ש צזאת יבוא אהרן אל הקודש, דר"ל כל צה"ג שזרעו אחריו, וכ"כ להיפך צחיי את לוי ומלאכי צ' פ"ד, דר"ל כל זרעו אחריו, וכ"כ וצקשו את ח' אלהיהם וידו מלכס [הושע ג']. דר"ל המלך שהוא מורע, וכ"כ ועצדי דוד מלך עליהם [יחזקאל ל"ו], שהכוונה על מלך המשיח שהוא מורעו. וכ"כ נקראת אומות העולם צהם ישראל על שם אציהם, לא צלצד מפני שכל מטחו שלימה, ולא יאל ממנו שום אומה אחרת. כ"כ גם מפני שכל מה שקרה לאציו הוקן הוה, לצבול דריפות ומרעין צישין מנעוריו עד ימי זקנתו. כ"כ רבות צררני מנעורי יאמר נא ישראל וגוי. לכן נקראו על שמו. ופ"ו אין נכון לקרוא לכל צאי עולם צהם אדם, דאדה"ר היה נקרא כך מדנוצר מאדמה, אכל כל זרעו הרי מנצר ודם נוצרו. אכל רק ישראל נאות להם שם זה, לא צעצור כבודם, רק מדמקרוחם והשלמתן השיגו מדי הקצ"ה צעלמו כמו אדה"ר ולא מנח עממן. ופ"ב כן מקום שנאמר צחורה אדם הטוונה רק על ישראל, כמו אדם כי יקריבו, דמיירי רק צישאל, כדאמר' [סו"ת ד"ג צ']. מכס ולא כולכס, להוציא מומר. מכס, צהם חלקיה ולא צאומות. ואצטריך צה"ס קרא אחרת, דאיח איש לקבל דברים וידעות גם מאומות. אכל שם אדם. אין נאות להן. דהם צערחה רבה עשו את עממן, ואין דומין כלל צה לאדה"ר, אב"ל כל מקום שכתוב בני אדם גם אומות העולם בכלל, שכולן בניו וצדיו של אדה"ר הן כמונו. וכ"כ כל מקום שכתוב האדם צהא הידיעה ודאי זה אינו שם של אדה"ר. שהיה שם עמס פרטי שלו אדם. דהרי כל שם עמס פרטי לא יבוא לעולם צהא הידיעה, כמו דלא נוכל לומר האצנהם היחחק והישאל, כ"כ לא נוכל לומר האדם על שם אדה"ר. אלא ודאי דצכה"ג פירושו [מענש] צל"ה, ונקרא צהשאלת הלשון אדם. וצכה"ג ודאי גם האומות בכלל, שכולן הם צחיות שכליות עם צלם אלהים כמונו. היצוא מדבריו שמה שנקרא רק הישראלי אדם להם שם של שנת כל כך, רק מעיד עליהם שלא הם צעממן קלפו הקליפה הבסה מהלב האטום, אלא צעצור שהיו כחומר ציד היצור צ"ה. (ב) זהו מדרש פלאי. והארכתי לפרשו צספרי האריך למסכת זו [ראשי אבות] וכאן לקצר אני

ציונים
טו הכ"צ צפוי. מ"י פ"ה מה' משונה ה"ה:
שינויי גוסחאות
טו הכ"צ צפוי. צערך (ערך טעם) מציא גוסחא הכל צפון. (ע"ש שמתאר משנה זו והקטובה) וכו"ה צפי' מחו"ל.

תוספות חדשים
טו בתרי"ט ד"ה הכ"צ צפוי (ב') בו' ושניו בחבורו בו' ח"ל הרמז"ס פרק צ' מהל' יסודי המורה הלכה י' הקצ"ה הוא היודע והוא הדעה עצמה הכל אחד ודבר זה אין כח צפה לאומרו ולא צלחון לשמוע וכו' עיין שם צחריכות.

ראשון לציון
טו במשנה הכ"צ צפוי והרשות נתונה. כתב הר"צ צהם הרמז"ס ט' והראש"ד השיג עליו ט' ואני אומר שנהג מנהג החכמים ט' ועיין ריב"ש סימן ק"י"ח שהאריך צזה צדברים הממשיצים על הל"ב. ועיין יסל"מ.

לקיטובים
טו תרי"ט ד"ה הכ"צ וכו' שהוא ודעתו שנים וכו'. לפ"ו י"ל דרך הל"ה דהתנא צעלמו מתוך צדמו וקושימו וצדברי רבנו הרמז"ס ח"ש הכל צפוי מן הקצ"ה ואפ"ה הרשות נתונה וכו' וא"ת אף אפטר שהרשות והכל הכל לוי הכל צפוי לאמרו הרי מנצד זה ליה מתוך שא"ל להצין זה לפי רוב המעשה לוי שצאדם הם דברים נפרדים הוא ודעתו חוה רוב המעשה להיזוה צנרא משא"כ לצני הקצ"ה שהוא ודעתו וכו' הכל אי' בלא פירוד (ש"ל): בא"ד שינויי ברפ"ב דחגיגה וכו'. יש לתמוה לד"ד דהם אותם המקרים מה למעלה וכו' הם דברים דלחו ממילא המעוררות ההרגש צכל כל אדם החכם יהיה או סכל ולפיכך יפה עשה התנא לפגור דלת צפניהם משא"כ הכל שחקיה זו אינה עולה על דעת ההמונים אלא ללומדים שהיא מקירה פילוסופית ושכלית וא"כ צכה"ג נמצא לעולם דשחקיות יפה מדעיו שלא להעיד לצ המעין כלל ושבו ראיתי להרמ"ז ז"ל שגם הוא דחה ראה זו טענה אחרת ע"ע אלא דמ"מ נכרים דברי אמת דה"ר צמשמטי מין התנא

הידושי הגר"א
טו הכ"צ צפוי. כמ"ש ויחיה ל"ם הממני יפלא כל דבר ויבוא צה.

צלם אלהים עליו לא היתה המיתה יכולה לשלוט בו:

וחכמי הזוהר רשב"י וחביריו היו מכירים בהסתלקות הצלם הזה מן האדם אשר קרבו ימיו למות ועליו אמר חביב אדם שנברא בצלם כי צלם זה לא תמצא רק בעם אשר יכונה בשם ישראל באמת ובצדקה אמנם ברשעים הם חקוקים בצלם שמאל צלם של טומאה:

ומאי דנקט חביב אדם ולא נאמר חביבין ישראל אפשר לומר שהוא כינוי לאדם הראשון שהוא היה תחלת הבריאה יציר כפיו של הקב"ה ועליו אמר חביב אדם והוא הדין לצדיקים כיוצא בו כי בודאי נבראו בצלם אלהים וצלם של קדושה וכן כל עם בני ישראל:

אזהרה 2018/23708

ואף אם מן הראיה שמביא נראה שעל בן נח נאמר אפשר לתרץ כי מ"ש כי בצלם אלהים עשה את האדם אין הכוונה על בן נח שא"כ הכי היל"ל כי בצלם אלהים נעשה או עשאו מאי עשה את האדם דקאמר אלא כוונת הכתוב הוא שופך דם האדם והוא דם בן נח באדם כלומר בעדים וכמו שתרגם אונקלוס בסהדיא דמו ישפך ונתן טעם למה הוא חייב מיתה ואמר כי בצלם אלהים עשה את האדם כלומר כי בצלם אלהים עשה את האדם הידוע שהוא אדם הראשון ולפי שהרג הדומה בתמונת תארו לאדם הראשון אשר נברא בצלם אלהים אף אם זה הנהרג אין לו צלם אלהים עם כל זה ע"ז היחס לבד שיש לזה הבן נח עם מי שנברא בצלם אלהים דמו ישפך וע"כ כפל ואמר חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם כיון שמעלת הצלם היא כ"כ שאפי' הבן נח שאין לו צלם אלהים נהרג על ידו ההורג אותו כסבת שהיה לו תמונת מי שנברא בצלם אלהים:

ממון לפי שבצלם אלהים עשה את האדם ולפי שהרג אדם החקוק בצלם אלהים ע"ז בא לו חיוב מיתה וכיון שכ"כ חשוב הצלם אלהים שבשבילו נתחייב ההורג מיתה א"כ מכאן משמע שחבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם:

ואל זה כוון התנא במה שהקדים ואמר חביב אדם שנברא בצלם כלומר משאר הפסוקים שנאמרו בעת הבריאה לא היה מובן משם רק שהיה חביב אדם שנברא בצלם ומזה הפסוק נודעת לו חבה יתירה ולכן מביא זה הפסוק אשר מודיע החבה היתרה:

ולהבין אם מ"ש חביב אדם שנברא בצלם הוא כולל כל שם המין דהא קרא בבני נח איירי או דלמא דווקא ישראל ותו לא ועליהם נמאר חביב אדם שנברא בצלם וכו' כענין אחם קרויים אדם:

ולכאורה היה נראה דמדנקט בשני מאמריו האחרים חביבין ישראל ובזאת החלוקה שינה ואמר מלת אדם היה נראה כי בכאן רצה לכלול אף אותם אשר לא מבני ישראל המה דהא ראייה שמביא היא אזהרה לבני נח ונתן טעם לאזהרת שפיכות דם בן נח והוא כי בצלם אלוהים עשה את האדם נראה כי אף בן נח הוא בכלל חבה זו שנברא בצלם אלהים:

ואפשר לי לומר כי אין הצלם הנאמר כאן על הצלם ותמונת תואר האדם אשר הוא משונה בו מן הבעל חי והשווה בו כל מין האנושי ואפי' בן נח רק הצלם האמור כאן הוא צלם של קדושה המיוחד לעם ב"י לבדם כי צלם נגזר מצל והוא כמו צל על ראשו להציל לו ועל צלם זה אמר הכתוב אך בצלם יתהלך איש כי אין חיות לאדם רק עם זה הצלם ובו יתהלך ויחיה ושלשים יום קודם פטירת האדם ארו"ל שמסתלק זה הצלם שאלו היה

אחר כך שאלתי את החכם המפואר האלהי הרב רבי חיים וויטאל יצ"ו לבאר לי את דעתו בזה אם בכלל חביב אדם שנברא בצלם נכנסים בני נח אם לאו והשיב לי כי בוודאי שאין הרשעים בכלל ומאי דנקט אדם הוא לפי שהוא שם חשוב משם ישראל שכן מצינו שאז"ל שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם וכיון דקאמר מעין שופריה נראה שאדם היה יותר חשוב ויעקב הנקרא ישראל דומה מעין שופריה וידוע כי עיקר האדם הוא שמו. ועוד כי מקום מחצב נשמת האדם הראשון יותר למעלה ממקום מחצב נשמת יעקב אבינו כנודע ליודעי חן ואחר שאדם הראשון נברא בצלם כמו כן אחריו כל אדם ימשוך דהיינו הקדושים והטהורים אשר בארץ המה וכל עם בני ישראל:

ומה שמביא ראיה מפסוק כי בצלם אלהים עשה את האדם שנראה שמדבר בשבע מצות ב"נ השיב לזה כי היה די שיאמר הכתוב שופך דם האדם דמו ישפך מאי מלת באדם דקאמר ואף אם המתרגם תירץ זה וגם מפרשים אחרים עם כל זה אמר כי כוונת הכתוב להודיענו סיבה למה גזר השי"ת על ב"נ שהשופך דמו דמו ישפך ומאי איכפת ליה אם יהרג בן נח והיה די בחשלומין אלא לפי שאולי עתיד לצאת ממנו שום אדם צדיק וכמו שאז"ל בפסוק ויפן כה וכה וירא כי אין איש כלומר אין שום צדיק עתיד לצאת ממנו ולזה ויך את המצרי ולכן הקפיד הקב"ה על ש"ד ב"נ זה לפי שבשפיכת דם ב"נ זה נשפך דם אותו הצדיק אשר הוא מעותד לצאת מאונו כי הוא בכח בתוכו:

וז"ש הכתוב שופך דם האדם באדם כלומר שופך דם אותו האדם הצדיק אשר עתיד לצאת בתוך האדם זה הנהרג וזהו מלת באדם דקאמר קרא באדם הנהרג אע"פ שהוא בן נח גמור לפי

שיש בשרשו ועיקרו צד של קדושה העתידה לצאת ממנו ומסיבת צד קדושה זו שכתוכו קראו אדם דאל"כ הרי נאמר אתם קרויים אדם וכו' ולכן דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה את האדם והו"ל כאלו הרג האדם הצדיק העתיד לצאת ממנו ושאלתי ממנו וכי כל בני נח עתידים לצאת מהם צדיקים והלוואי ימצא בבני נח אחד מעיר ושנים ממשפחה ואין דבר זה ידוע רק לאל דעות וא"כ למה הורגים אותו כיון שאין דבר טוב עתיד לצאת ממנו כי דמו ישפך היא גזירה כוללת לכל והשיב כי כיון שגם בן נח ההורג אינו נהרג אלא בעדים וכמו שתרגם המתרגם בסהדיא ואם לאו פטור א"כ השי"ת שהוא יודע העתידות כשאין עתיד שום צדיק לתת ממנו השי"ת עושה באופן שלא ימצאו שם עדים וכל דבריו נכוחים למבין ואין בהם נפתל ועקש:

ואפשר דנקט רבי עקיבא ג' אלה החיובין צלם ובנים ותורה להרחיק את האדם מע"א וגילוי עריות ושפיכות דמים וכנגד השפיכות דמים אמר חביב אדם שנברא בצלם וכו' דהא כתיב שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה את האדם וכנגד ענין גילוי עריות אמר חביבין ישראל שנקראו בנים למקום ובבחינת הנשמה נקראים בניו יתברך וכמו שהנשמה היא מזיוג קדוש וטהור כן בשר גוף האדם לא יהיה נוצר רק בקדושה ובטהרה וכנגד עון עכו"ם אמר חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה ואז"ל מודה בעכו"ם כופר בכל התורה כולה וכשיסתכל האדם שניתן לו כלי חמדה שהיא התורה בודאי שלא יודה בעכו"ם ויאבד מידו הכלי חמדה:

והרמב"ם ז"ל פ"י לענין הכפל למה חזר ואמר חבה יתירה וכו' והכוונה היא שחבה יתירה הראה הקב"ה לאדם במה שהודיעו ואמר לו ראה שבראתיך בצלם שהמטיב לחבירו

פרק ראשון

הָאָדָם רָאוּי שִׁדְמָה לְקוּנּוּ וְאִזּוּ יִהְיֶה בְּסוּד הַצּוּרָה הָעֲלִינָה צֶלֶם וְדָמוֹת. שְׂאֵלוּ יִדְמָה בְּגוּפוֹ וְלֹא בְּפַעֲלוֹת, הֲרִי הוּא מְכֻזֵּב הַצּוּרָה וַיֹּאמְרוּ עֲלִינָה צוּרָה נְאֻה וּמַעֲשִׂים בְּעוֹרִים. שְׁהָרִי עֵקֶר הַצֶּלֶם וְהַדְּמוּת הָעֲלִינָה הֵן פְּעֻלוֹתֶיהָ, וּמִחַ יוֹעִיל לֹא הִיטוּ בַּצּוּרָה הָעֲלִינָה דְמוּת תְּכֵנִית אֲבָרֶי וּבְפַעֲלוֹת לֹא יִדְמָה לְקוּנּוּ. לְפִיכָךְ רָאוּי שִׁדְמָה אֶל פְּעֻלוֹת הַכֶּתֶר שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים עֲלִינּוֹת וְרִמּוּזוֹת בְּסוּד הַפְּסוּקִים "מִי אֵל כְּמוֹד [וְגו'] יֵשׁוּב יִרְחַמְנֵנוּ [וְגו'] תִּתֵּן אֲמַת [וְגו']". אִם כֵּן רָאוּי שֶׁתִּמְצָאנָה כּוּ שְׁלֹשׁ עֲשָׂרֵה מִדּוֹת אֵלֶּה. וְעַכְשָׁיו נִפְרַשׁ אוֹתָן הַפְּעֻלוֹת שְׁלֹשׁ עֲשָׂרֵה שְׂרָאוּי שֶׁתִּהְיֶינָה בּוּ.

31.08.2018 17:04

הראשונה - מי אל כּמוֹד

הַזֶּרֶה עַל הַיּוֹת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלֶּךְ נֶעְלֵב, סוֹבֵל עֲלֵבוֹן, מַה שְׂלֵא יִכְלִהוּ רַעֲיוֹן. הֲרִי אֵין דְּבַר נִסְתֵּר מִהַשְּׁנֵחַתוֹ בְּלִי סֶפֶק. וְעוֹד, אֵין רִנֵּעַ שְׂלֵא יִהְיֶה הָאָדָם נוֹזֵן וּמִתְקַיֵּם מִכַּח עֲלִינָה הַשּׁוֹפֵעַ עֲלָיו. וְהָרִי תִמְצָא שְׂמַעוּלָם לֹא חֲטָא אָדָם נִגְדוּ שְׂלֵא יִהְיֶה הוּא בְּאוֹתוֹ הַרְנֵעַ מִמֶּשׁ שׁוֹפֵעַ שְׂפַע קִימוֹ וְתִנּוּעַת אֲבָרָיו. וְעַם הַיּוֹת שֶׁהָאָדָם חוֹטָא בְּכַח הַהוּא, לֹא מְנַעוּ מִמֶּנּוּ כָּלֵל, אֲלֵא סוֹבֵל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵבוֹן כּוֹה לְהַיּוֹת מִשְׂפִּיעַ כּוּ כַּח תִּנּוּעַת אֲבָרָיו, וְהוּא מוֹצִיא אוֹתוֹ כַּח בְּאוֹתוֹ רִנֵּעַ בְּחֲטָא וְעוֹן וּמִכְעִים, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא סוֹבֵל. וְלֹא תֹאמְרוּ שְׂאִינוּ יָכוֹל לְמַנּוּעַ מִמֶּנּוּ הַטּוֹב הַהוּא, חֵס וְשְׁלוֹם, שְׁהָרִי בְּכַחוֹ, בְּרִנֵּעַ כְּמִימְרֵיהָ, לְבִישׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, כְּעֵין שְׂעֵשָׂה לְיִרְבְּעָם. וְעַם כָּל זֶה שֶׁהַכַּח בִּידוֹ לְהַחְזִיר הַכַּח הַנִּשְׁפָּע הַהוּא, וְהִיָּה לֹא לֹאמַר "כִּיֵּן שְׂאֵתָה חוֹטָא נִגְדִי, תַּחֲטָא בְּשִׁלְךָ, לֹא בְּשִׁלִּי", לֹא מִפְּנֵי זֶה מְנַע טוֹבוֹ מִן הָאָדָם אֲלֵא סוֹבֵל עֲלֵבוֹן, וְהַשְּׂפִיעַ הַכַּח וְהַטִּיב לְאָדָם טוֹבוֹ. הֲרִי זֶה עֲלֵבוֹן וְסִבְלָנוּת מַה שְׂלֵא יִשְׁעָר, וְעַל זֶה קוֹרְאִים מִלְּאֲכֵי הַשֶּׁרֶת לְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא "מִלֶּךְ עֲלוֹב". וְהִינּוּ אוֹמְרוּ "מִי אֵל כְּמוֹד", אֵתָה אֵל בְּעַל חֶסֶד הַמְּטִיב, אֵל בְּעַל כַּח לְנַקֵּם וְלֵאסוּף אֶת שְׁלֶךְ, וְעַם כָּל זֶה אֵתָה סוֹבֵל וְנֶעְלֵב עַד יֵשׁוּב בְּתִשׁוּבָה. הֲרִי זוּ מִדָּה שְׂצָרִיד הָאָדָם

עַד כָּאֵן הִגִּיעוּ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שְׂבָהֵן יִהְיֶה הָאָדָם דּוֹמָה אֶל קוֹנּוֹ,
שֶׁהֵן מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים עֲלִיוֹנוֹת וְסִגְלָתָן, כִּי כִּמוֹ שִׁיְהִיָּה הָאָדָם מִתְּנַהֵג^ט
לְמַטָּה כִּן יִזְכֶּה לְפִתּוּחַ לוֹ מִדָּה עֲלִיוֹנָה מְלַמְעֵלָה, מִמָּשׁ כִּפִּי מֵה

הקדמות ושערים

לקבל. אמנם כתב רבנו לקמן בפרק ב' שכל האהבה והתפילה והרגשת הרחמים על הרשעים תהיה בליבו, אבל כלפי חוץ בהנהגת הציבור צריך להתקוטט עם הרשעים הכופרים ולגנות את מעשיהם בכל דרך אפשרית.

[4/00/2018nn]

ט) שיהיה האדם מתנהג

הביאור כתב ב"נפש החיים" (שער א' פרק ו"ז) שאדם נברא בצלם אלקים וכל פרטי כוחותיו מקבילים לכוחות העולמות העליונים, שכל כח פרטי שבו מסודר כנגד עולם וכח אחד פרטי מסודר השיעור קומה של כלל הכוחות והעולמות שמסודרים כביכול בתבנית קומת אדם. ונתן הקב"ה כח לאדם שיהיה הוא הנפש החיה של כל העולמות העליונים ותחתונים שהם מתנהגים על ידי מעשה האדם. וכמו שאדם מתנהג למטה כך מעורר הנהגת המידות העליונות למעלה. "וזה שאמר דוד המלך ע"ה "ה' צילך על יד ימינך" שכמו שנטיית הצל של איזה דבר הוא מכוון רק כפי תנועות אותו הדבר לאן נוטה, כן בדמיון זה כביכול הוא יתברך שמו מתחבר לנטות העולמות כפי תנועות ונטיית מעשי האדם למטה. וכדאיתא בזוהר תצוה קפד' (תרגום) "אם הוא עומד בהארץ פנים מלמטה אז כך מאירים לו מלמעלה. ואם הוא עומד בעצבות, נותנים לו דין זה כנגדו. כעין זה עבדו את ה' בשמחה, כי שמחת האדם מושכת אליו שמחה אחרת עליונה, כך גם עולם התחתון הזה כמו שמתעורר כך הוא מושך מלמעלה", ע"כ דבריו בקיצור.

כמו שכתב הרמב"ן (שמות ג' יג') שהנהגה זו היא הנהגת שם "אהקה אשר אהקה", כשם שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך, אם פותחים את ידיהם ועושים צדקה אף אני אפתח את ידי שנאמר אפתח לך את אוצרו הטוב", ע"ש. ואיתא בזוהר פרשת אמור "ועובדא לתתא איתער עובדא לעילא, עביד ברנש חסד בעלמא איתער חסד לעילא, ואי איתער ברנש לרחמי לתתא איתער רחמי על ההוא יומא, בהוא מידה ברנש מודד בה מודדים ליה".

שִׁיתְנַהֵג, כִּן מְשַׁפֵּיעַ מִלְמַעְלָה וְגוֹרֵם שְׂאוֹתָהּ הַמִּדָּה תְּאִיר בְּעוֹלָם.¹⁶⁰

וְלִכְךָ אֵל יִלְיָזוּ מֵעֵינַי הַשָּׁכֵל שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת אֵלָיו וְהַפְּסוּק לֹא יִסּוּף מִפִּיּו כְּדֵי שִׁיְהִיָּה לוֹ לְמִזְכָּרָת. כִּאֲשֶׁר יָבּוֹא לוֹ מַעֲשֵׂה י"א שִׁצְטָרָךְ

הקדמות ושערים

אוצר החכמה

י) שאותה מידה תאיר בעולם

כתב החפץ חיים (אהבת חסד חלק ב' פרק ג') "הנה ידוע שה' חפץ חסד הוא ורוצה שיצאו בני ישראל זכאים בדינם לעתיד לבוא ולא חייבים. לכן ציום בכמה מקומות ללכת בכל דרכיו שהם דרכי הטוב והחסד, כדי שיוכל להתנהג אתם לבסוף גם כן במידה הזאת. ועל דרך זה ביאר האור החיים את הפסוק "ונתן לך רחמים ורחמך", שהבטיח להם הקב"ה שאף על פי שטבע ההורגים את עיר הנידחת יוליד בהם אכזריות השם יתברך ישפיע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות. ואז "ורחמך", שכל זמן שאדם הוא בגדר טבע אכזרי כמו כן יתנהג ה' עמו שאין ה' מרחם אלא לרחמן".

יא) כאשר יבוא לו מעשה

כתב בלב אליהו (חלק א' עמ' קי"ט) "אמרו חז"ל בזוהר הקדוש (בראשית דף כג') שהקב"ה רואה כביכול שמידת הדין מתוחה על האדם מפני עוונותיו, שולח לו הקב"ה עני לביתו שירחם עליו ועל ידי זה מרחמים עליו מן השמים מידה כנגד מידה. וזהו ונתן לך רחמים, כלומר שיתן בלבך שתרחם על העני ועל ידי זה ורחמך. שהקב"ה מרחם עליך בעבור זאת כי במידה שאדם מודד מודדים לו", עכ"ל.

ויראה האדם לרחם תמיד גם בזמן של קושי, כי אפשר והקב"ה שלח לו נסיון זה כדי שעל ידי זה יעורר מידת הרחמים להציל את עצמו מצרה ויסורים. וכדאיתא בגמרא בבא מציעא (דף פה' א') שיסוריו הגדולים של רבי במשך שלוש עשרה שנה באו על ידי מעשה ועל ידי מעשה הלכו. שעגלה אחת שנלקחה לשחיטה הכניסה ראשה בכנפיו של רבי ובכתה. אמר לה רבי "לכי כי לכך נוצרת". ואמרו בשמים הועיל ולא מרחם יבואו עליו יסורים, ועל ידי מעשה הלכו, שכשגירשה שפחתו את

לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִדָּה אַחַת מֵהֶן, יִזְכּוֹר וַיֹּאמֶר "הֲרִי דָבָר זֶה תְּלוּי בְּמִדָּה
 פְּלוֹנִית, אֵינִי רוֹצֵה לְזוּז מִמֶּנָּה שְׁלֹא תִתְעַלֵּם וְתִסְתַּלַּק הַמִּדָּה הַזֶּה הֵיא מִן
 הָעוֹלָם" יב.

הקדמות ושערים

בני החולדות שהיו בביתו, ואמר לה שישארו בבית דכתיב "ורחמיו על כל
 מעשיו", אמרו בשמים הואיל והוא מרחם נרחם עליו.

(ב) שלא תתעלם ותסתלק המידה ההיא מן העולם

ע"י הליכה בדרכיו מעורר מידת הרחמים העליונים להשפיע טוב וחסד עליו
 ועל כל העולם. כמו שכתב בתנא דבי אליהו פרק כו' "ובאו עליך כל הברכות
 האלו והשיגוך כי תשמע בקול ה' אלוקיך. אימתי יבואו עליך כל הברכות האלה
 אם תשמע בקול ה' אלוקיך ותלך בדרכיו שהם דרכי שמים. ומה הם דרכי שמים
 שהוא רחמן ומרחם אפילו על הרשעים, ומקבל אותם בתשובה שלמה וזן ומפרנס
 כל הבריות. כך תהיו רחמנים זה על זה, תאירו פנים זה לזה בטובה. דבר אחר, מה
 הם דרכי שמים, שהוא חנון ונותן מתנת חינם ליודעים אותו ושאינם יודעים אותו.
 כך אתם תנו מתנת חינם זה לזה".

וכתב ברש"י על הפסוק (הושע ב' כא') "וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד
 וברחמים". "בצדק ובמשפט שתתנהגו בהם, ובחסד וברחמים שיבוא לך מאתי על
 ידיהם, ובאברהם אבינו כתיב (בראשית יח' יט') "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו
 לעשות משפט וצדקה, וכנגדם נתן לבניו חסד ורחמים מאת הקב"ה, שנאמר
 "ושמר ה' אלוקיך לך את הברית ואת החסד" עכ"ל.

יד יהודה מאמר הקור ריין חלק ד פרק ה יד יהודה קיב

דאסמכיה וכו' ר"ל דלבאורה יקשה בפסוק זה כפר תולדות אדם ביום בראש ונו' ויחי אדם וגו' דלא היה לו לומר אלא זה כפר תולדות אדם ויחי אדם וגו' ולמה הפסיק באמרו ביום בראש אלקי' דאטו אכתי לא ידעינן שברא אלקי' את האדם אבל לפי מה שאמרנו ינאף דכצנא הפסוק להוציא מדת ימיו של אר"ה הקדים זה כפר תולדות אדם ביום בראש שצאתו יום שברא גרם כן החטא שלא יחי לעולם: **ר"ל** אבל בלידתם וכו' ר"ל מה שלא הזכיר הכתוב בקין והכל שכולדו בדמותו כצנמו כמו גבי שת היינו משום שהיו נועטלי לחיתה מתתלה כידוע: "ורבנן הגם בפס' כעשה אדם לא נזכר לא בתניית ממשלת הגלם על הדמות מ"מ אסמכיהו לכל ארבע המלכות לפסוק זה משלשה טעמים תרא להיותו כנין אב לעיקר וזמלכה באמרו כעשה ועוד שנית שפסוק הזה **"** נזכרו שניה הגלם והדמות משא"כ בשאר הפסוקי' לא נזכר גבי אדם עצמו אלא אחד מהן שלישית משום שפסוק הזה כא' ההפכמה ואמר **"** שהסכימה דעת הנכרא ה"ה קנת ממלאכי השרת וכשמותיהן של צדיקים לדעת הש"י שיברא אדם: **ר"ל** לפי הפטש הנגלה שאמר כצנמו חזק כלל כשמותו של אדם שהיו חלק אלוה משל וקאי כצנמו על הש"י עצמו ואמר כדמותו עבר נפש הסדברת השכלית הנכללת כשמותו של אדם וזו פעולתה וזוהי בוח למלאכי השרת וקאי כדמותו על המלאכים והנה אמר כצנמו כנ"ת וכדמותו ככ"ף הדמיון מה מאמר יקר וכבוד מאד: **ר"ל** כעשה הכתוב (תה"י פ"ב) אכי אמרתי אלקי' אתם בעצמו והוה כצנמו כרש"י והדר ובני עליון כדמיון סגן של בהם לשון הדמיון

כדכתיב אדמה לעליון: **ר"ל** בעליוני' ובתחתונים הגלם בעלזכים והדמות בתחתונים וכדמכיים כפסוק כעשה אדם ויולדו בלגת היס ובעוף השמים ובכל הארץ דנת היס הן סמאל ובת וזוג ועוף השמים הם המלאכים: **ר"ל** ועלה תנינן בפ"ג דתנות חניבי אדם שברא כצנמו וכו' שנקמ' כי כצנמו אלקי' עשה את האדם: **ר"ל** דאלו כצנמו לחודי' וכו' ר"ל הא דלא הביא לרא' הפסוק ויברא אלקי' את האדם כצנמו שכת' בתולה כבראשית היינו משום שהתנא מיידי מכלל נשמת אדם שהיא נבל אלקי' לפי פשוטו ולא מאקונין ראשונה שמעולם האצילות הכרמו כפסוק ויברא אלקי' את האדם כצנמו שצנן לא רא'ת' וגו': **ר"ל** והתם וכו' ר"ל ואל תקשה דלמא הפסוק בפ' נח מיידי ג"כ מאקונין ראשונה הנז' שזה א' א"ש דע"כ מיידי נמי התם מסדמו' דהכי גלי' לן רישא דקרא שאמר כפל האדם באדם והיינו א' כנגד הגלם וא' כנגד הדמות וזכוונה על חלקי הכשמה שבהסתלק א' מהן יסאר השני חי כמו שכתבאר לעי' ק"ב פ"ו ושעל זה כתי' ג"כ באד"הר כפל מות תמות ע"ש כי כל אותן הפירושי' הנו' שם שייכי' ג"כ כאן וזה א' מהן וזהו שפך דם האדם בעוד שהוא אדם חי מחד חלק הכשאר הדי דגלם זדמו' שניה כרמו' בזה: **ר"ל** וקרוב לשמוע וכו' מפרש הדב באגב מ"ש עוד שם באבות חבינין ישראל שנקראו כני' למקום וכו' חבינין ישראל שניתן להם כלי חמה שבו כברא העולם וכו' ע"פ מה שכתבנו ר"ל בפ"ק דקדושין אש הלמוד או המעשה גדול ודעתו שלגבי צדיקים גמורים ודאי הלמוד גדול והיינו מחד חלק בהבאת וזוהי מיידי הרישא חבינין ישראל שנקראו כני' ולגבי ב"ת המעשה גדול ובהא

הולדות אדם איירי דבעי מימר טרת ימיו מה היא דמרישא נמי הנה כי נגרם החטא ביום תולדות להיות סוף אדם לטות **"** אבל בלידתם של קין והבל לא הוזכר מכל זה כלום ולא חלה בהם המלכה כלל לא דברה תורה במתים מעקרא **"** ורבנן אסמכיהו לכל ההמלכות הללו לפסוק נישא אדם שהויה בנין אב לכלל הנושא וכו' **"** נזכרו צלם ודמות בפירוש וכו' **"** הסכימה דעת הנכרא שהוא כולל נשמות הצדיקים לדעת העליונה: **"** וידענו עפ"ה מה יקר מאמר כעשה אדם כצנמו כדמותו **"** לפי הפשט הנגלה שיהיה הצלם עצמו והדמות כדמיון **"** כטעם אני אמרתי אלהים אתם ברישא והדר בני עליון כלכם כדכתיב אדמה לעליון **"** והיו אז הצלם והדמות ראויים לדות **"** בעליונים ובתחתונים **"** ועלה תנינן חביב אדם שנברא בצלם ומיידי קרא דכתיב להלן בפרשת נח **"** דאילו צלם לחודיה דפרשת בראשית איכא לסידרש ביה דעדיפא מנה כראטרן ותנא לא איירי ביה כי עין לא ראתה אלהים וזולתה **"** והתם בפרשת נח גלי' קרא דברתי מיידי דהיינו צלם ודמות באמרו התלה שופך דם האדם באדם שיצדקו בכפל זה כל הפירושים הנאמרים באמת לכפל הסיהה שהותרה בה אבינו הראשון כרלעיל בחלק **"** ב' וקרוב לשמוע כי לבנים שהם צדיקים גמורים השנון גדול בהחלט

גבר כי גבר עלינו הסדו, (תהלים קי"ז) גבר נוטריקון גומלי חסדים ביישנים ר-חמנים, בגי סימנים הללו מובדלים ישראל מכל שאר האומות ופי הכתוב אע"ג שהללו כל גוים ושבהוהו כל האומים מ"מ בגי סימנים הללו אנחנו ישראל מובדלים לשבח מכל שאר האומות:

טיוט בפרדס

בחטא אדה"ר נפגמו האותיות כדאיתא בזוהר פ' בראשית ובזכות אברהם נברא העולם כמשאחז"ל בהבראם בזכות אברהם והוא התחיל לתקן האותיות והנה יש ט' נקודות ובכל נקודה יש כוונה אחרת בכל הכ"ב אותיות נמצא ט' פעמים כ"ז בגימט' רמ"ג כמנין אברם והנה למ"ד בן מ"ח שנה הכיר את בוראו עד ע"ה שנה הוא כ"ז שנה שעבד אברהם אבינו את בוראו ותיקן כ"ז אותיות התורה ואז יצא מתרון אף ע"ש דברים העומדים ברומו של עולם. והנה כשאדם לומד תושבע"פ דהיינו האותיות עם הנקודות דהנקודות הם תושבע"פ שאין כתובין בתורה רק נמסרו בע"פ והוא לומד לשם ה' או הוא עוסק ברמ"ג אותיות דהיינו ט' פעם כ"ז והוא כוונתו לשם ה' דהיינו שלוקח אצלו אות האלף אלופו של עולם או הוא גמר א' גמרא והבן.

גבר וכו'. הנה ביבמות ע"ט איתא דג' סימנים יש באומת ישראל רחמנים ביישנים גומלי חסדים רחמנים דכתיב ונתן לך רחמים ורחמך ביישנים דכתיב בעבור תהי' יראתו על פניכם זו הבושה גומלי חסדים דכתיב למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו כו' ובע"י שב"פ"ח מפרש דהא דדרש שם האי גלילאה לעם תליחאי היינו שיש בהם ג' מדות הללו ע"ש ובספר דבש לפי מהחיד"א ז"ל מביא בשם גדול א' שמפרש מש"כ בפ' בשלח כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגבר נוטריקון ג' מדות הללו עיי"ש ובס'

אב ואם שציוו אותו וגם לקיים מצות פו"ר עכ"פ הי' הליכה זו אצלו מסירת נפש ממש אבל מסר נפשו וגופו לקיים מצות כיבוד אב ואם ומצוות פו"ר והנה צורת אלף מבואר בפוסקים ובס"ק דהוא יוד ואו יוד והוא נוטריקון יהרג ואל יעבור וזה וירא יעקב צורת א' שהראה לנו הקב"ה באות האלף באות הראשון של הא"ב שהוא התוה"ק הנצרפת נכ"ב אותיות שצריך למסור נפשו עבור התורה והקב"ה ויעקב ראה זאת ולמד ממנו למסור נפשו וכן צריכין ללמוד התוה"ק במס"ג וזה אותיות גמרא כלומר גמר א' דהיינו מס"ג. א"ג האלף מורה על השי"ת אלופו של עולם וזה גמר א' לימוד התורה לדעת את ה' אלופו של עולם וזה תכלית הלימוד. א"ג עפי"ד מרן בעל ד"ח יז"ע שאמר דחשיבות של הר סיני הוא שנתנה עליו תורה, וחשיבות הר המוריה שעקד שם אאע"ה את יצחק, ולמה לא נבנה ביהמ"ק על הר סיני שניחנה עליו כל החורה אבל רצה השי"ת להראות אותנו שמסירת נפש עולה על התורה ע"כ נבנה ביהמ"ק על הר המוריה עכדה"ק וע"כ כשלומד גמרא דהוא התורה צריך שידע שמס"ג הוא עוד גדול מזה וזה גמר א' דהוא מס"ג כנ"ל.

עונר"ל בטעם גמרא עפימ"ש בספה"ק גבורות אריה פ' לך שעמד שם זילאיזה צורך הודיעה התורה שאברהם הי' בן ע"ה שנה בצאתו מחרן וכי דכל העולם מתנהג ע"י צירופי אותיות שהב' כ"ז אותיות עם אותיות מנצפ"ך הכפולים והנה

וְאִי־הִי נִשְׁמָתָא דְּאֵי נְבוֹאוֹת בְּהַ נְבָרָא עֲלֵמָא,
 וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁלַח לִיה בְּכָל דְּרָא
 וְדָרָא לְאַנְנָא עֲלוּי וְלִמְסַבֵּל עַל דִּילְהוֹן, בְּגִין דְּאִי־הִי
 מְאִילָנָא דְּחַיִּי, דְּלֹא תִלְיָא מִנְּה זְכוֹת וְחוּבָה, לָא
 אֲנָרָא וְלֹא עוֹנֶשָׁא, דְּאֲנוּן עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע. וְכָל
 דְּזוּר לִית הוּא פְּחוֹת מְשִׁתִּין רַבּוּא שְׁלִטְנוֹתָא
 דְּהֵהִיא נִשְׁמָתָא. וְאֲחִזִּי לְאָדָם אִם דְּרָא יְהִיא זַכָּאָה,
 בְּרַ נֶשׁ יְקוּם לְמִירַת נִשְׁמָתָא מִסְּטָרָא דְּחֶסֶד, וַיְהוֹן
 זַכָּאִין מִסְּטָרָא דְּחֶסֶד, וּמִטָּה לֹון כְּלַפִּי חֶסֶד, וְדָרָא
 דְּאֵי יְהוֹן מְאִרִי חֲנָא וְחֶסֶדָא.

וְאִי לָא מִתְנַהֲגִין בְּדִרְגָּא דִּילְהוֹן דְּאִי־הוּ מְמָנָא עַל
 דְּרָא וּפְרַנְסִין דִּילְהַ דִּיהוֹן חֶסֶדִין, קוּדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא אַעֲבַר מִנְּהוֹן חֶסֶד, וְשְׁלִיט עֲלֵיהוּ **גְּבוּרָה**
מִדַּת הַדִּין, לְמִידֹן לְהוּ כְּפּוּם עוֹבְדֵיהוּ, וְלֹא כְּפּוּם

לשון הקודש

זכאי, אדם יקום לרשת נשמה מצד של
 חסד, ויהיו צדיקים מצד של חסד, ומטה
 להם כלפי חסד, והדור הזה יהיו בעלי חן
 וחסד.

ואם לא מתנהגים בדרגתם, שהוא
 הממנה על הדור ופרנסיו שיהיו חסידים,
 הקדוש ברוך הוא מעביר מהם את
 החסד, ומשליט עליהם הגבורה, מדת

והנשמה הזו היא נבואית בה נברא
 העולם, והקדוש ברוך הוא שלח אותו
 בכל דור ודור להגן עליו ולסבל העל
 שלהם משום שהיא מעץ החיים, שלא
 תלוי ממנה זכות וחובה ולא שכר וענש,
 שהם עץ הדעת טוב ורע. וכל דור אינו
 פחות מששים רבוא, שלטונה של אותה
 הנשמה. והראה לאדם, אם הדור יהיה

א א בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם
 וְאֶת הָאָרֶץ: ב וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְהוֹ וְבָהוּ
 וַחֲשֵׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת
 עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: ג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי־אוֹר
 וַיְהִי־אוֹר: ד וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאוֹר כִּי־טוֹב

א בְּקִדְמֵי בְרָא יְיָ יֵת שְׁמֵיָא וְיֵת
 אֲרֵעָא: ב וְאַרְעָא הָוֵת צְדִיָּא
 וְרִיקְנִיָּא וְחֲשׂוּכָא (בנ"א נוסף פְּרִישׁ)
 עַל אֲפִי תְהוֹמָא וְרוּחָא מִן קִדְם
 יְיָ מְנַשְׁבָּא עַל אֲפִי מַיָּא: ג וַיֹּאמֶר
 יְיָ יְהִי נְהוּרָא וְהָוֵה נְהוּרָא:
 ד וַיִּחְזַא יְיָ יֵת נְהוּרָא אֲרִי טַב

ב/ רבתי

רש"י

א (ה) בראשית. אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהקדש הַיָּה לְכַסֵּא (שמות י"ב ב) שהיא מלוא ראשונה שננטו זה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום פח מעשיו הגיד לעמו לַתְּמָה לְהַסֵּת גִּוְיָם (פסלים ק"א), שאם יאמרו אומות העולם לישראל לַטְּמִים אַחַס כַּכְּשַׁחֲמִים אַרְצוֹת שַׁבְעָה גוֹיִם, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש צרוך הוא היא, הוא צראה, ונתנה לאשר ישר בעיניו, צרוננו נתנה להם וצרוננו נטלה מהם ונתנה לנוי (תנחומא ישן י"א): **בראשית ברא**. אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו וזכרונם לברכה (ב"ר ה' א) שצביל התורה שנקראת רַאשִׁית דְּרַפּוֹ (משלי ט' כג), וצביל ישראל שנקראו רַאשִׁית פְּנוּאֲתָהּ (ירמיה ג' א). ואם זאת לפרשו כפשוטו כך פרשהו, בראשית בריאת שמים וארץ והארץ הייתה תהו וצפו ומשך ויאמר אלהים יהי אור. ולא צא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו, שאם צא להורות כך, היה לו לכתוב 'בראשונה ברא את השמים' וגו', שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתיבה שלאחריו, כמו בראשית ממלכת יהוֹיָקִים (שם כ"ו א), רַאשִׁית מְמַלְכָתוֹ (לפני י"א), רַאשִׁית דְּגִנְךָ (דברים י"ד). אף כאן אמה אומר בראשית ברא אלהים וגו' כמו בראשית צְרוּאֵי, ודומה לו פְּתִילַת דְּצֶרֶר ה' צְהוּשָׁע" (ישעיה ס"ב), כלומר, תחלת דבורו של הקדוש צרוך הוא זהו שֶׁעַ וַיֹּאמֶר ה' אֵל הוֹשָׁע וגו'. ואם תאמר להורות צא שאלו תחלה נבראו ופירושו בראשית הכל ברא אלו, יש לך מקראות

א (ה) בראשית. אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהקדש הַיָּה לְכַסֵּא (שמות י"ב ב) שהיא מלוא ראשונה שננטו זה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום פח מעשיו הגיד לעמו לַתְּמָה לְהַסֵּת גִּוְיָם (פסלים ק"א), שאם יאמרו אומות העולם לישראל לַטְּמִים אַחַס כַּכְּשַׁחֲמִים אַרְצוֹת שַׁבְעָה גוֹיִם, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש צרוך הוא היא, הוא צראה, ונתנה לאשר ישר בעיניו, צרוננו נתנה להם וצרוננו נטלה מהם ונתנה לנוי (תנחומא ישן י"א): **בראשית ברא**. אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו וזכרונם לברכה (ב"ר ה' א) שצביל התורה שנקראת רַאשִׁית דְּרַפּוֹ (משלי ט' כג), וצביל ישראל שנקראו רַאשִׁית פְּנוּאֲתָהּ (ירמיה ג' א). ואם זאת לפרשו כפשוטו כך פרשהו, בראשית בריאת שמים וארץ והארץ הייתה תהו וצפו ומשך ויאמר אלהים יהי אור. ולא צא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו, שאם צא להורות כך, היה לו לכתוב 'בראשונה ברא את השמים' וגו', שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתיבה שלאחריו, כמו בראשית ממלכת יהוֹיָקִים (שם כ"ו א), רַאשִׁית מְמַלְכָתוֹ (לפני י"א), רַאשִׁית דְּגִנְךָ (דברים י"ד). אף כאן אמה אומר בראשית ברא אלהים וגו' כמו בראשית צְרוּאֵי, ודומה לו פְּתִילַת דְּצֶרֶר ה' צְהוּשָׁע" (ישעיה ס"ב), כלומר, תחלת דבורו של הקדוש צרוך הוא זהו שֶׁעַ וַיֹּאמֶר ה' אֵל הוֹשָׁע וגו'. ואם תאמר להורות צא שאלו תחלה נבראו ופירושו בראשית הכל ברא אלו, יש לך מקראות

שפתי חכמים הקצר

דהא קודם הושע דיבר עם כמה נביאים, אלא הכי פירושו 'תחילת' דבורו של הקדוש ברוך הוא עם הושע מה היה, 'ויאמר ה' אל הושע' וגו', וכמו שמוסב שם על ויאמר ה' כן מוסב הכא על ויאמר אלהים (מנח"י). ט. ודקשיא לך 'שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק' יש לומר פירושו 'בראשית הכל' והוא דבוק למלת 'הכל' (רא"ם וגו"א). י. בדבר שמעצמינו נבין שיש תיבה חסירה, והיא מובנת מצד הסברא (ד"ד). יא. ואם להורות סדר הבריאה בא, קשה למה לא מפרש נמי בריאת המים (ראה רא"ם). יב. פירוש שהיה לו לומר גם כן ה', כמו שאמר 'ביום עשות ה' אלהים' וגו' (רא"ם). יג. רצונו לומר 'ריקות' הוא לשון מקרא רצוד' הוא לשון ארמי, ושניהם הם לשון ריקון (מנח"י). יד. רצונו לומר דהיה לו לכתוב 'על תהום', מאי 'על פני', אלא שקאי על המים שהם על הארץ והם 'פני הארץ' (מנח"י, לבוש). טו. דקשה מפני מה נקרא כסא הכבוד 'זרוח אלהים', ומתרץ מפני שהיה מרחף ברוח פיו של הקדוש ברוך הוא (רא"ם). טז. כמו במלת 'בראשית', דלפי פשוטו של מקרא משמע דבתחלה היו מעורבין יחד דהא הבדילם, וזה אי אפשר דאור וחושך אינו אלא העדר וקנין, ואי אפשר חיבורם יחד בעת מן העתים

א. דהא התורה לא ניתנה לישראל אלא בשביל המצוות שיקיימו אותן, אם כן כל הני סיפורי דברים למותר הוא (מנח"י, רא"ם). ב. כי מילה וגיד הנשה לא נצטוו בהם אלא יחידים בעדם ובעד כל ישראל, וכל זמן שלא נצטוו בהם כל ישראל בכלל, אינם נחשבות מכלל מצוותיה (עפ"י רא"ם). ג. בלשון ניהותא ותירוצו הוא, והכי קאמר אלא הטעם שפתח בבראשית, הוא משום 'כח מעשיו הגיד לעמו' (רא"ם). ד. זמפני שרוב מצוות התורה תלויות בארץ, ואם אין הארץ לישראל לא יתכן אלו המצוות כלל, לפיכך הוצרך לכתוב בתורה שמן הדין בא הארץ לישראל (גו"א). ה. דלפי פשוטו משמע שבא להורות סדר הבריאה, וזה אינו כמו שפירש רש"י בסמוך 'שאין לך ראשית' וכו' (מנח"י). ו. רצונו לומר, שיהא בראשית מלה סמוכה, אזי מלת 'ברא' שהוא פעל עבר צריך אתה לעשות שם, כאילו נכתב במקום ברא 'בריאת' (דב"ט). ז. דבראשית ברא כמו בתחילת בריאת וכו' וכאשר הארץ היתה תהו ובהו וחושך, אז ויאמר אלהים יהי אור' וכל הענין מוסב על ויאמר אלהים' (מנח"י עפ"י רא"ם). ח. דהתם גם כן לא יתכן לומר, שתחילת דבורו של הקדוש ברוך הוא במה שדיבר עם שום אדם היה עם הושע,

*קן קנקן אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו (אבות פ"ד מ"ב) פירוש אל
 תהישב כי מה שאמר הכתוב (תשא ל"ד) ונקה לא ינקה שהוא
 בלול פורעניות ומדת הדין אלא הוי מסתכל בשאר האותיות שיש עמהן
 דהיינו ד"ה מן ונקה י"ה מן ינקה הרי השם של ד' והנותר קנק"ן וזהו
 גם כן ומנותר קנקנים נעשה גם (בומר לחנוכה):

טיול בפרדס

הצדיקים שמחזיקין את עצמם לגרועים וחוטאים ע"כ כשיושבים ללמוד או להתפלל ולעשות איזה מצוה או עומדים לפני הקהל ועדה לדרוש דברי תורה ומוסר עושים מקודם תשובה ומכ"ש חכמי הש"ס הקדושים שהיו מלאים ענוה ויראת חטא בודאי קודם שדרשו עשו תשובה והנה אחז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי לכן אמרינן פתח ודרש הוא נוטריקון מדותם ומעשיהם של האבות פחד תפארת חסד ע"כ הזכירו מקודם מעשי האבות שהיו מרכבה לחסד גבורה תפארת ואמרו לעצמם אוי לי מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי והבן.
 ואפשר לפרש בזה מש"א הקב"ה לקין ואם לא תטיב לפתח חטאת רובץ דאמרו חז"ל כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו וא"כ אפי' צדיקים גדולים שהן בחי' מרכבה לחסד או גבורה תפארת עדיין צריכין ליוהר ולהשמר מיצה"ר הרוצה ועומד עליהם תמיד להחטיאם ואל תאמין בעצמך עד יום מותך אחז"ל, ע"כ גילה השי"ת לקין "לפתח" אפי' באותן שהן בעלי מדרגה ויש להם מדת פחד תפארת חסד חטאת היצה"ר רובץ ואורב לו וקם עליו להחטיאו ע"כ הוהר והשמר כי אליך תשוקתו ואתה תמשול בו והבן.
 קנקן וכו'. עיין במדרש שמואל בשם הר"מ אלשקר ז"ל ובבני"ש בדרושי חנוכה. ומ"ש ומנותר קנקנים היינו משם הוי' ב"ה שהוא הנותר מונקה -

לא ינקה מאותיות קנקן ותכלית כוונתם שצריך האדם להאמין שגם מה שנראה לעיני אדם שהוא דין וצרה רצוף בו טובה והכל הוא לטוב כמו שאמר נחום איש ג"ז גם זו לטובה, ור"ע אמר כל מה דעביד רחמנא לטב ומביאר בספה"ק דע"י האמונה שמאמין שהוא טובה באמת נתהפך המדה"ד לרחמים ונעשה טובה כמו בנחום איש ג"ז ור' עקיבא שנתהפך הצרה לטובה כמבואר בהקדמת שו"ת קול אריה ממ"ז באות ח', ובב"ש אחרון פ' נח, ע"כ רצוף השם הרחמים בונקה לא ינקה שצריך האדם לידע ולהאמין שיש גם בדין מדת הרחמים וחסד וזה ומנותר קנקנים נעשה גם לשושנים ר"ל שהאמינו שהצרות שסבלו הם לטובה ע"כ נעשה גם ונתהפך לטובה.
 ולע"ד י"ל עפימ"ש במד"ר קהלת ז' בפסוק אדם אחד מאלף מצאתי קורא את הצדיקים קנקנים שצפה הקב"ה בכל הקנקנים ולא מצא קנקן יפות מקנקנו של משה שפשט ידו וקבל התורה עיי"ש, וי"ל הטעם דהצדיקים נקראים קנקן שזה הוא מדרגתם הגדולה שמאמינים שמאתו ית' לא תצא הרעות והכל הוא לטובה כנחום ורע"ק ועל שבח זה הגדול שלהם נקראים קנקנים שאפי' הקנקן דהיינו ונקה לא ינקה הוא לטובה והבן, והנה הנס נעשה בזכות הצדיקים שנשארו מעט בדור ההוא מתתי' ובניו הקדושים וזה ומנותר קנקנים בזכות מעט הצדיקים שנשארו נעשה גם לשושנים והבן.